

## Nevěřim, že už k Věře nemohu

8. června tohoto roku, po těžkém a dlouhém trápení rakovinou, zemřela ve svém dvaapadesátém (fyzickém) roce (ten údaj alespoň přinesly Lidové noviny, brněnská židovská obec píše „ve věku 52 let“), duševně mnohem mladší, ba mladičká (tím je ta ztráta horší!) -

**Věra Capponi.**

Poznal jsem Věru na podzim 1989. Později se několikrát vracela k tomu, že jsem pro ni ztělesnil další důkaz soumraku socialismu, protože by nikdy nevěřila, že právě v Hradci Králové, městě prosocialisticky loajálním, kde v 80. letech živořila manželská poradna bez vedoucího psychologa, by vůbec mohli na tehdejší KNV přijmout (tak mladého) člověka, který k ní přijede do Brna nedbale oblečen v riflích „pro rozumy“. Nechal jsem se Věrou (a Zdeňkem Riegrem a Bohumilou, tehdy Tichou a Karlem Kopřivou) uvést onoho posledního socialistického podzimu do tak zvláštního oboru, jakým byla matrimoniologie.

Sešel jsem se s Věrou naposled v úterý 12. května tohoto roku u ní doma v Brně. Venku bylo dusno před deštěm, v bytě měla chládek způsobený průvanem. Dala mi najíst (to jest namazala mi rohlíky máslem a bohatě obložila masem, sama už jíst nemohla) a mluvili jsme o kabale. Skládala si pod sebou v křesle nohy jako hubená tanečnice. Uklidnilo mě a rozradostnilo, že ji v pichlavých očích pořád hrál ten pobavený, ale zároveň zaujatý a pozorně naslouchající pohled. Uklidnil jsem se, že je normální, živá - snad jen trochu míň drsná a o trochu víc pečující, než bych čekal.

Seděli jsme pod známými krásnými obrazy a co děsilo, byl jen pohled na polovyprázdňenou knihovnu, prozrazující, že se tu někdo loučí. Probrali jsme kocoura, pár lidí, pár knih, trochu ony (a nejen) kabalistické kořeny lidských vztahů.

Odcházela z bytu se mnou. Nasadila si „vlasy“ (paruku), komentujíc to, že „tak odvázaná není, aby chodila bez vlasů mezi lidmi, dost na tom, že takto chodí doma“, a pak dodala - tak, jak to uměla jenom ona: „Kdybys, chlapče, věděl, jaké je v tom horko...“ Pár instrukcí Vlad'ce, flašku drahého alkoholu do igelitky (pro doktora) a něco na čtení do tramvaje. Čekala ji cesta s jedním přestupem, cesta s vlastní nemocí do nemocnice.

Věra Capponi mi dala hodně. Myslím si, že i díky tomu, že ona tolik pracovala a psala, také já tolik píšu a promýšlím texty. Pracujeme-li hekticky, netrpělivě a přísně k sobě, často to děláme „po vzoru“ některých okolo sebe - těch, před jejichž vitalitou, energií a workaholismem smekáme.

Myslím, že i přemýšlím o spoustě věcí díky tomu, že ona přemýšlela. Promýšlela krásně do hloubky.

Naučil jsem se od ní přímočarosti. Nesu si jako poselství: mluvit otevřeně, i kdyby hubou nepřijemnou pro druhé. Život je krátký a náš, a nestojí za to žít ho ve shrbeném předklonu, úzkostlivě akurátnosti (kvůli jiným), ani ve slušnosti - čemsi, na čem se dohodla většina v zájmu toho, aby co nejvíce jejich členů nevybočovalo. Taková společnost by byla nuda. Věra učila originalitě, nebojácnosti a humoru. A byla štedrá. To je málokdo. Byla svátek ve všednodenní otravě.

*Zbyněk Vybíral, Hradec Králové 10. 6. 1998*

## KONFRONTACE IX, 1998, 2

časopis pro psychoterapii

Řídí redakční rada:

B. Baštecká, V. Capponi (+ 8.6.1998), D. Dobiášová, V. Chvála, Z. Rieger,  
A. Šimek a Z. Vybíral (výkonný redaktor).

Ročník 1998 vychází díky sponzorským příspěvkům. Hlavními sponzory ročníku 1998 jsou PhDr. Milada Býmová (Nový Jičín) a MUDr. Ivo Kunst (Hradec Králové).

Další sponzoři letošního ročníku: H. Boháčková, J. Čierná, S. Daniš, J. Dokoupilová, I. Fialová, L. Nykl, Z. Rieger, E. Růžicková, J. Tošner, K. Vejrostová a D. Wurstová. Redakce dále děkuje za každé navýšení předplatného, zejména: Ateliéru satiterapie, I. Bartoškové, I. Koťátkové, S. Lenorákové, S. Pecháčkové, I. Plaňavovi, M. Pšikalové, B. Zídkové, J. Zvoníčkoví a dalším.

Uzávěrka 32. čísla 10. června 1998. Vychází v nákladu 800 výtisků.

Sazba ZVL, tisk ALDIS, a.s., Hradec Králové.

Předplatné na rok 1998: 154 Kč (do zahraničí 260 Kč). Cena za 1 číslo 39 Kč.

Podávání novinových zásilek povoleno ObSP Pardubice č.j.2755/92-PP/1 ze 7.9.1992.

**Adresa redakce: Z. Vybíral, Tomkova 139, 500 02 Hradec Králové.** Kontakt e-mailem: zbynek.vybiral@vsp.cz. Příspěvky posílejte výhradně na disketě 3,5" v textových editorech: t602, Word (nejlépe upravte do verze 6.0 nebo nižší!!), WordPerfect, event. Write.

©Obálka: Radek Pavlíček (foto na obálce: ze staré pohlednice)

ISSN 0862-8971

## Obsah

### Profese: psychoterapeut

|                                                                             |    |
|-----------------------------------------------------------------------------|----|
| Evropské osvědčení pro psychoterapii (úplné znění).....                     | 4  |
| Ivo Kunst - Proč jsem netrpělivý?.....                                      | 11 |
| Ivo Kunst - Chaos nebo profesionalita? (Polemika nad kvalitou výcviků)..... | 12 |
| Ivan Žucha - Komentáře a asociácie (K úvahám psychoterapeutů).....          | 13 |

### Terapie

|                                                                                         |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Andrášiová, M., Heretik, A. - Pokus o obsahovou analýzu snů onkologických pacientů..... | 16 |
| Viera Diešková - Emócie v psychosyntéze.....                                            | 20 |

### Psychoterapie a umělecké formy vyjadřování

|                                                                           |    |
|---------------------------------------------------------------------------|----|
| Jaroslava Blížkovská - Taneční terapie v Paříži.....                      | 22 |
| Blanka Kolínová - Prožívají herci?.....                                   | 30 |
| anketa (F. Skála jr., M. Bartošová, V. Chvála, Z. Rieger, M. Hupých)..... | 31 |

### Fejetony

|                                                                                   |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------|----|
| Ivo Kunst - Nad kávou o jednom klukovi, o srdci, o konstrukci a dekonstrukci..... | 42 |
| Zdeněk Macek - Zpětná vazba.....                                                  | 43 |
| Ivo Kunst - Děvka.....                                                            | 44 |

### Recenze

|                                                                                                                         |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Zdeněk Rieger - Setkání opožděné stínem času (O. Čálek: Na zemi).....                                                   | 46 |
| Zbyněk Vybíral - Vyprávět psychologii, a navíc umět vyprávět (D.D. Cumminsová: Základy experimentální psychologie)..... | 47 |
| Jiří Růžicka - Dítě zrozené na záchodě aneb Karikatura psychoterapie (Hubbard: Dianetika).....                          | 49 |
| Bohumila Baštecká - Vrabčáci byli zvědaví, co všechno o nich věda ví (N.G. Holm: Úvod do psychologie náboženství).....  | 53 |
| Helena Chladová - Problém vytváří systém (Vidět věci jinak).....                                                        | 54 |
| Zbyněk Vybíral - Mouchy šlo vychytat, obří chybějí (Mapář české psychoterapeutické krajiny).....                        | 55 |

|                     |    |
|---------------------|----|
| Čítanka názorů..... | 19 |
|---------------------|----|

|                   |    |
|-------------------|----|
| Napsali jste..... | 56 |
|-------------------|----|

# EVROPSKÉ OSVĚDČENÍ PRO PSYCHOTERAPII

## Kritéria a postup k jeho získání

*Schváleno předsednictvem Evropské psychoterapeutické asociace a přijato delegáty EAP na závěr výroční konference v Římě, v červnu 1997.*

*Přijato valným shromážděním Evropské psychoterapeutické asociace v Římě, 29. června 1997.*

Evropská psychoterapeutická asociace (EAP) byla založena ve Vídni v roce 1991. Zakládajícími členy byli psychoterapeuti z Německa, Švýcarska, Maďarska a Rakouska. Asociace byla posléze rozšířena o členy z Belgie, Británie, Bulharska, České republiky, Dánska, Estonska, Finska, Francie, Řecka, Islandu, Irska, Itálie, Litvy, Holandska, Polska, Ruska, Švédska, Slovenska, Slovinska, Španělska a Ukrajiny. Evropská psychoterapeutická asociace sdružuje 160 organizací (13 národních zastřešujících organizací) z 26 evropských zemí, což obnáší 50 000 psychoterapeutů. Členství je také umožněno individuálním psychoterapeutům.

EAP se stará o ochranu zájmů této profese a zájmů veřejnosti, které slouží tím, že zajišťuje fungování této profese na přiměřené úrovni výcviku a praxe. Jedním z bezprostředních programových cílů je zavedení Evropského osvědčení pro psychoterapii (ECP), které zajistí, že psychoterapeuti budou vycvičeni podle standardů EAP, a které zaručí mobilitu profesionálů v rámci Evropské unie.

## 1. Strasburská psychoterapeutická deklarace z roku 1990

Strasburská psychoterapeutická deklarace je základem, kterým se tato organizace zavazuje k zavedení kompatibilní a nezávislé psychoterapeutické profese v celé Evropě.

Strasburská deklarace je v souladu se zaměřením Světové zdravotnické organizace (WHO) a v souladu s nediskriminující strukturou Evropské unie, je zaměřena na Evropský hospodářský prostor a na princip svobody pohybu lidí a služeb.

1.1 Psychoterapie je nezávislou vědeckou disciplinou, jejíž praktikování je nezávislou a svobodnou profesí.

1.2 Výcvik v psychoterapii probíhá na pokročilé, kvalifikované a vědecké úrovni.

1.3 Je zajištěna a zaručena různorodost psychoterapeutických metod.

1.4 V psychoterapii je výcvik uskutečňován komplexně a zahrnuje teorii, vlastní zážitek a praxi pod supervizí. Přiměřené znalosti se získávají i dalšími psychoterapeutickými procesy.

1.5 Přístup k výcviku umožňují různé základní kvalifikace, obzvláště v humanitních a sociálních vědách. (Strasburg, 21. října 1990)

## 2. Podmínky pro udělování Evropského osvědčení pro psychoterapii (ECP)

2.1 ECP bude udělováno psychoterapeutům, kteří ukončili výcvik.

2.2 Osvědčení bude udělováno EAP podle kritérií určených EAP na návrh Národních akreditačních organizací, které byly uznány EAP a schváleny celoevropskou organizací, reprezentující patřičný směr (metodu) psychoterapie.

2.3 Za normálních okolností budou podmínky pro udělení ECP určeny Evropským výborem výcvikových standardů (ETSC), jenž je součástí předsednictva EAP. Zmínění EAP v tomto dokumentu by mělo být chápáno jako výrok Evropského výboru tréninkových standardů jménem EAP, pokud to není jinak specifikováno.

2.4 Osvědčení budou nejprve udělována na dobu pěti let.

2.5 Za udělení osvědčení ECP se bude platit poplatek, který se rozdělí mezi národní zastřešující organizaci a EAP a bude sloužit na krytí administrativních výdajů.

## 3. Uznané orgány, zapojené do udělování ECP

### 3.1 Národní akreditační organizace (NAO)

3.1.1 Musí být Národní zastřešující organizací, t.j. jedinou organizací v zemi, uznanou EAP jako prokazatelně největší organizace, reprezentující nejširší rozsah různých přístupů k psychoterapii v dotyčné zemi; nebo, pokud Národní zastřešující organizace neexistuje, musí být dotyčné organizace dané země členem EAP, a uznána Evropskou psychoterapeutickou asociací (EAP) jako schopná fungovat coby Národní akreditační organizace.

3.1.2 Musí být akreditovány EAP jako organizace, mající vypracovaný etický kodex, postupy pro vyřizování stížností, výcvikové standardy, metody akreditace výcviků a pracovní postupy pro "Grandparenting."

### 3.2 Celoevropská organizace (EWO)

3.2.1 Musí být členem organizace EAP a uznána EAP jako jediná organizace reprezentující určitý směr (metodu) psychoterapie, který je validní podle kritérií EAP (oddíl 4).

### 3.3 Výcviková organizace

3.3.1 Musí splňovat kritéria EAP, kritéria relevantní Národní akreditační organizace (NAO) a, pokud existuje, také kritéria Celoevropské organizace (EWO) pro patřičný směr (metodu) a výcvik v něm na úrovni Evropského osvědčení pro psychoterapii (ECP). Musí splňovat etické a administrativní standardy, určené Národními akreditačními organizacemi.

### 3.4 Evropská psychoterapeutická asociace (EAP)

Pokud není určeno jinak, odkaz na EAP by měl znamenat odkaz na předsednictvo EAP nebo na kterýkoli orgán EAP autorizovaný předsednictvem, obvykle na Evropský výbor

výcvikových standardů (ETSC).

#### 4. Psychoterapeutické směry (metody), v nichž probíhá výcvik vedoucí k udělení Evropského osvědčení pro psychoterapii (ECP).

- 4.1 Užívaná metoda musí být dobře definována a mít jasný teoretický základ v humanitních vědách.
- 4.2 Teorie musí být integrována s praxí, musí být použitelná na široký rozsah problémů a musí být prokazatelně efektivní.
- 4.3 Metody musí být vědecky uznány EAP a považovány za platné relevantními profesionálními organizacemi v několika Evropských zemích.

#### 5. Délka a obsah psychoterapeutického výcviku

- 5.1 Celková délka výcviku nebude kratší než 3200 hodin a bude rozložena do sedmi let. Z toho nejméně čtyři roky musí být ve specifickém psychoterapeutickém výcviku. EAP ve spolupráci s Národními akreditačními organizacemi a Celoevropskými organizacemi určí proporce výcvikových částí, které musí být splněny, aby osvědčení mohlo být vydáno.
- 5.2 Výcvik byl akreditován Národní akreditační organizací (NAO), relevantní Evropskou organizací, pokud je tato členem EAP, nebo jinými profesionálními orgány, které Evropský výbor výcvikových standardů (ETSC) pro tyto účely uznal.
- 5.3 Supervizi a terapii poskytují psychoterapeuti, jejichž výcvik odpovídá kritériím požadovaným pro udělení Evropského osvědčení pro psychoterapii (ECP) a také jiní kandidáti, které může určit EAP.
- 5.4 Výcvik splňuje kritéria EAP pro základní profesionální výcvik a obsahuje následující složky:

##### 5.4.1 Osobní psychoterapeutická zkušenost či ekvivalent

Tato by měla zahrnovat výcvikovou analýzu, osobní zkušenost a další metody, obsahující prvky sebereflexe, terapie a osobního zážitku. Neexistuje jednoznačný termín, který by byl přijat všemi psychoterapeutickými metodami. Každý výcvik má obsahovat taková opatření, aby zajišťoval účastníkům možnost uvědomovat si a přiměřeně řídit svoji osobní angažovanost a vlastní přispívání do procesů různých psychoterapií, jež se praktikují v souladu s jejich specifickými metodami.

##### 5.4.2 Studium teorie

Bude obsahovat obecnou část univerzitních studií nebo profesního výcviku a část, která bude specifická pro psychoterapii. Univerzitní nebo profesní předměty, vedoucí k prvnímu univerzitnímu diplomu nebo k ekvivalentní profesionální kvalifikaci v předmětech relevantních pro psychoterapii, mohou být odsouhlaseny jako část obecného celku psychoterapie, ale nemohou se započítávat do čtyřletého specifického psychoterapeutického výcviku. Specifická část výcviku by měla obsahovat následující složky:

- 5.4.2.1 Teorie lidského celoživotního vývoje, včetně sexuálního vývoje
- 5.4.2.2 Znalost jiných psychoterapeutických přístupů

- 5.4.2.3 Teorie změny
- 5.4.2.4 Porozumění sociálním problémům ve vztahu k psychoterapii
- 5.4.2.5 Teorie psychopatologie
- 5.4.2.6 Teorie psychodiagnostického posouzení a intervence

##### 5.4.3 Praktický výcvik

Bude zahrnovat praxi pod stálou supervizi jež je přiměřená psychoterapeutické metodě a bude trvat přinejmenším dva roky.

##### 5.4.4 Praxe v instituci pro duševní zdraví nebo ekvivalentní profesionální zkušenost

Tento pobyt musí poskytnout adekvátní zkušenost s psycho-sociálními krizemi a se spoluprací se specialisty v oblasti duševního zdraví.

#### 6. Ukončení výcviku

- 6.1 Ke konci sedmiletého studia bude muset účastník vykazovat osobnostní, sociální a profesionální zralost a závazek pracovat podle etických standardů dotyčné Národní akreditační organizace (NAO). NAO určí, jakým způsobem by toto mělo být posouzeno výcvikovými organizacemi.
- 6.2 Hodnoceno bude obojí - teoretická i praktická činnost.
- 6.3 Psychoterapeut musí být členem profesionální organizace, která je uznána Národní akreditační organizací (NAO) a která má vypracovány uspokojující etické standardy a vypracované postupy pro stížnosti.
- 6.4 Psychoterapeut musí ukončit základní profesionální výcvik v rámci jedné akreditované organizace a pokračilý výcvik v téže organizaci nebo v jiné akreditované organizaci, poskytující výcvik v téže metodě.

#### 7. Odvolávací postupy

- 7.1 Pokud Národní akreditační organizace (NAO) odmítne vydat osvědčení těm účastníkům, kteří ukončili svůj výcvik metodou, jejíž platnost vědecky ověřila EAP, a kteří jinak vyhověli všem výcvikovým požadavkům, může dotyčná akreditovaná Evropská organizace, praktikující tuto metodu, požádat EAP o prozkoumání. Pokud vyjde najevo, že NAO jednala bez pádného důvodu, EAP může zrušit její status jako NAO.
- 7.2 Pokud Celoevropská organizace (EWO) neakredituje metody praktikované výcvikovou organizací, která byla uznána NAO, NAO může požádat EAP o prozkoumání. Pokud vyjde najevo, že EWO jednala bez pádného důvodu, může EAP zrušit uznání této organizace jako EWO.
- 7.3 Výcvikové organizace, které nejsou navrženy NAO na akreditaci, se mohou při nepřítomnosti relevantní EWO, odvolat k Evropskému výboru výcvikových standardů (ETSC), který, pokud to uzná za vhodné, je může navrhnout komisi EAP na akreditaci.

## 8. Postupy pro udělování Evropského osvědčení pro psychoterapii (ECP).

- 8.1 Udělování ECP se bude provádět v následujících krocích:
- 8.2 Národní zastřešující organizace, nebo v případě její nepřítomnosti příslušně konstituované národní organizace, zažádají Evropský výbor výcvikových standardů (ETSC), jenž je součástí EAP, o udělení statutu Národní akreditační organizace (NAO).
- 8.3 Splňují-li podmínky, ETSC je doporučí Akreditačnímu výboru EAP.
- 8.4 Národní akreditační organizace budou předkládat ETSC materiály o každé výcvikové organizaci, jež si přeje cvičit psychoterapeuty pro získání ECP. Materiály budou obsahovat doklady, potvrzující, že výcvikové(á) organizace splňují kritéria EAP.
- 8.5 Evropský výbor ETSC bude obvykle konzultovat tuto záležitost s EWO pro tuto metodu a může požádat o nezávislý expertní vědecký posudek předložených materiálů.
- 8.6 Jsou-li splněny požadované podmínky, ETSC doporučí danou výcvikovou organizaci k akreditaci Národní akreditační organizací (NAO).
- 8.7 Vhodně kvalifikovaní psychoterapeuti, kteří chtějí požádat o získání ECP, předloží NAO svoji žádost, která bude obsahovat soupis a náplň studia, potvrzený příslušnou výcvikovou organizací, dále poplatek a fotografii.
- 8.8 Pokud Národní akreditační organizace (NAO) uzná účastníka výcviku jako vhodného pro udělení Evropského osvědčení pro psychoterapii (ECP), doporučí ho Evropské psychoterapeutické asociaci (EAP). EAP může:
  - 8.8.1 schválit udělení Evropského osvědčení pro psychoterapii (ECP) Národní akreditační organizací,
  - 8.8.2 návrh odmítnout,
  - 8.8.3 požádat o další informace, jako například uchazečovu výcvikovou dokumentaci.
- 8.9 Jistý omezený časový úsek budou platit zvláštní podmínky pro udělení ECP uznaným praktikujícím psychoterapeutům.

## 9. Záznamy o držitelích ECP a vylučování z těchto záznamů

- 9.1 Výbor EAP vypracuje postup pro zaznamenávání údajů o psychoterapeutech s osvědčením, jenž bude vyhovovat předpisům Národních akreditačních organizací co do přesnosti a dostupnosti.
- 9.2 EAP může tento seznam elektronicky nebo jinak publikovat, a tímto ho učinit přístupným kontrole.
- 9.3 Národní akreditační organizace musí urgentně informovat EAP o kterémkoliv psychoterapeutovi, jehož registrace byla suspendována, aby tento seznam mohl být aktualizován.

## 10. Procedura "Grandparenting"

Zavedení jakékoliv nové profesionální kvalifikace s sebou nese potřebu uznat status současných praktikujících profesionálů. Toto je obzvláště důležité pro kvalifikaci, jejíž uznání by se mohlo stát nezbytným k udělování profesionálních privilegií, jak tomu může být u ECP.

Může být vhodné trvat na tom, aby někteří psychoterapeuti prokazovali, že absolvovali výcvik odpovídající ECP kritériím, ale toto by nemuselo být rozumné v případě těch psychoterapeutů, kteří už byli uznáni jako experti ve své oblasti, a přitom získali část nebo celou svou odbornost v průběhu své profesionální praxe. Toto je obvyklá situace v nových směrech (metodách), anebo v zemích, kde se psychoterapie rychle rozvíjí, což je v současnosti případ mnoha zemí východní Evropy. Psychoterapeuti, jejichž odbornost je uznána díky jejich praxi, a nikoli výcviku, se nazývají Grandparents (senioři), a proces uznání této odbornosti cestou praxe se označuje "Grandparenting". Psychoterapeuti, kteří jsou ve výcviku nebo ho nedávno ukončili, normálně nebudou navrhováni pro "Grandparenting", ale mohou mít svůj výcvik uznan zpětně.

### 10.1 "Grandparenting" musí být založen na následujících principech:

- 10.1.1 Dodržování vysokých standardů ECP,
- 10.1.2 Národní akreditační organizace budou pokračovat v udělování Evropského osvědčení pro psychoterapii (ECP),
- 10.1.3 EAP má, prostřednictvím Evropského výboru výcvikových standardů (ETSC), konečnou autoritu v udělování osvědčení,
- 10.1.4 uznává se role relevantní Celoevropské organizace (EWO) monitorovat výcvikové standardy v patřičném psychoterapeutickém směru
- 10.1.5 musí se počítat s různými domácími uspořádáními, přijatými rozličnými Národními akreditačními organizacemi,
- 10.1.6 země bez Národních akreditačních organizací nemohou být znevýhodněny při postupech pro udělování Evropského osvědčení pro psychoterapii (ECP).

### 10.2 Kritéria pro "Grandparenting":

- 10.2.1 Psychoterapeut je odborníkem v psychoterapeutické metodě, která je uznána EAP.
  - 10.2.1.1 Uznání této metody bude dáno doporučením příslušné Celoevropské organizace (EWO) nebo vědeckým hodnocením subkomise, nebo obojím.
  - 10.2.1.2 Psychoterapeut je doporučen národním akreditačním orgánem, jenž splňuje požadavky EAP tím, že jsou vyvinuty správné národní procedury pro "Grandparenting", a je rovněž poskytnut souhlas Celoevropské asociace, reprezentující směr praktikovaný dotyčným psychoterapeutem.
  - 10.2.1.3 Psychoterapeutova teoretická znalost a praktické dovednosti terapeutické metody byly zváženy NAO podle postupů akceptovaných EAP.
  - 10.2.1.4 Takovéto postupy mohou obsahovat: kolegiální ("peer") shrnující proces jako je interview s kolegou nebo zvolení do odborné společnosti.
  - 10.2.1.5 Publikace, demonstrující příslušné teoretické znalosti budou brány do úvahy.
  - 10.2.1.6 Psychoterapeuti budou mít samostatnou odbornou praxi v daném psychoterapeutickém směru v délce, potřebné pro uznání "Grandparenting" a která má být určena EAP.
- 10.2.2 Psychoterapeutova úroveň dovedností je ekvivalentní dovednostem těch, kteří byli vycvičeni k ECP standardům.

10.2.3 Psychoterapeut dodržuje etický kodex, který je kompatibilní s EAP.

10.2.4 Ukazuje se, že by nebylo rozumné chtít od psychoterapeuta, aby žádal o své hodnocení nebo aby absolvoval další výcvik

### 10.3 Postup

Poté, co se uznají směry a akredituje se Národní akreditační orgán dle kritérií rozvedených v oddílu 3.1, a také se odsouhlasí postupy pro "Grandparenting", Národní akreditační organizace mohou předložit jména kandidátů pro udělení ECP procedurou "Grandparenting". Každá NAO bude mít dva roky od data, kdy bylo předloženo první jméno na to, aby zkompletovala návrh všech kandidátů pro "Grandparenting" v dané zemi. Po vypršení této lhůty již nebudou dodateční kandidáti na "Grandparenting" normálně akceptováni EAP. Neočekává se tudíž, že Národní akreditační organizace předloží kandidáty na Grandparenting předtím, než zavedou všechny své národní postupy.

Připravili autoři jménem Evropského výboru pro výcvikové standardy

|                                                                                                                            |                                                                                                                         |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Emmy van Deurzen, prof.<br>psychoterapie na Schillerově<br>mezinárodní univerzitě, Londýn<br>tajem. EAP pro mezinár. styky | Digby Tantam, klinický profesor psychoterapie<br>Univerzity v Sheffieldu, GB<br>předseda Britské rady pro psychoterapii |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Řím, 29. června 1997

Podepsání

|                        |                   |
|------------------------|-------------------|
| EAP Prezident 1996/97  | Riccardo Zerbetto |
| Vice-prezident 1996/97 | Heiner Bartuska   |
| Vice-prezident 1996/97 | Michel Meignant   |

Prosím kontaktujte úřad ve Vídni, Rosenbursenstasse 8/3/8, A-1010 Vienna, Tel.: 0043 1 5131729, Fax: 0043 1 5131729, E - mail: [cap.headoffice@magnet.web](mailto:cap.headoffice@magnet.web), pokud máte dotazy, úvahy, zprávy a politické kontakty týkající se ECP. Alfred Pritz, tajemník EAP

V České republice lze rovněž kontaktovat národního delegáta u EAP, a to za Společnost pro psychoterapii a rodinnou terapii ČLS (pravděpodobnou budoucí NAO v České republice) PhDr. Z. Vybírala (spojení: viz tiráž časopisu).

Překlad ECP: Jan Kožnar

## Proč jsem netrpělivý?

Ivo Kunst

*Uveřejňujeme první příspěvek do diskuse o "provádění" psychoterapie v ČR. Máte-li co sdělit, připojte se! — Nejlépe textem podobně dlouhým - a lze i kratším -, jako je toto úvodní slovo.*

Ti, co mě znají, to chápou více, ty, se kterými se vidím poprvé, někdy bolívá žaludek. Nebývám právě trpělivý a spěchám.

Psychoterapii se věnuji naplno osm let. Vážím si termínů psychoterapie i psychoterapeut. Když se tak ohlédnu za uplynulými pěti lety, zjišťuji, že se naše psychoterapeutická scéna zásadně změnila. Původně spiklenecky disentní skupina lidí, kteří stáli u kolébky tuzemské psychoterapie, se výrazně rozdíferencovávala. K psychoterapii se nyní hlásí jak její klasické, tak nadšení nováčkové a verbálně zdatní sympatizanti. Období, kdy byl s otevřenou náručí a téměř se slzami v očích vítán každý, komu se podařilo slovo psychoterapie vyslovit bez zakoktání, nese své ovoce. Nemám nic proti laskavě otevřené náručí pro každého, ale bojím se jejího "vedlejšího nežádoucího účinku": nenáročnosti a diletantismu.

Dnešní doba je charakterická překotným děláním slov. Kdo více a vzletněji o psychoterapii mluví, ten je pokládám za lepšího psychoterapeuta. Tak může být i obyčejné nervózní zašlapávání cigarety při čekání na ranní autobus převyprávěno do obrazu famózní představové psychoterapie.

Psychoterapie je alespoň pro mne obor

s jasnou definicí. I psychoterapeutem může být pouze ten, kdo splnil - nebo v našich podmínkách spíše má naději, že splní - přísná kritéria. Psychoterapie léčí a kdo s ní účinně zachází je lékařem, ať je jeho původní profese jakákoliv. Proto ta přisnost, ale hlavně pokora k terapii jako léčivému, vrcholně odbornému a současně lidskému vztahování se k potřebnému. Promiskuitní užívání obou označení pokládám za neúčtu, necitlivost a nezvládanou potřebu vlastního sebezdůraznění.

Během těch pěti let se u nás konstitovala nová skupina uvnitř psychoterapie: skupina privátních psychoterapeutických praktiků, většinou ve službách zdravotních pojišťoven. I když to byli právě oni, kdo nejhmataatelněji změnili a mění každodenní tvář naší psychoterapie, mnoho o nich není slyšet. Na rozdíl od psychoterapeutických teoretiků a politiků nemají čas o své práci a svých profesních zájmech mluvit. Psychoterapii a kontaktu s klienty věnují denně dvanácti více hodin. Jsou rádi, když dostojí všem nárokům základních, specializačních výcviků a následných supervizí. Když k tomu připočteme nesmyslné tahanice s pojišťovnami, není se čemu divit, že nemají chuť k nekonečným diskusím. Někdy si kladu otázku, jestli všichni ti vášniví rétoři, kteří jsou tak vším obohaceni, mají vůbec čas na práci s klienty. Jsem psychoterapeutický praktik. Identifikoval jsem se s tou rolí a mám ji rád. Bývám často unavený, ale v zásadě jsem se svou volbou spokojen. Stále méně nacházím motivaci mluvit

o své práci. Stávám se netrpělivým k lavině slov o psychoterapii. Mám pocit, že se před nimi musím chránit. O to jasněji si uvědomuji, jak odlišné jsou často mé profesní zájmy psychoterapeutického praktika od potřeb jiných lidí kolem psychoterapie. Trápí mě mimo jiné nejasnosti kolem definice oboru a jeho legislativního vymezení. Těžko se smírui s trvajícím etickým vakuem. Vadí mi, že právě hlas praktiků není v odborných společnostech slyšet. Velmi často ani není ochota mu naslouchat, protože v něm zaznívají nepopulární slova jako jsou kvalita práce lektorů i psychoterapeutů, odpovědnost, forensní důsledky psychoterapie, profesní náročnost. Proto jsem netrpělivý. Cítím, že je nejvyšší čas dát dostatečně na srozuměnou, že i my, praktici, jsme tady a máme k vývoji psychoterapie u nás rozhodně co říci.

## Chaos nebo profesionalita?

Ivo Kunst

(Polemika nad kvalitou výcviků)

*Stále snadnější kontakt se zahraničními lektory, téměř inflace domácích psychoterapeutických vzdělávacích aktivit a vznik v našich podmínkách nové profesní skupiny privátních klinických psychoterapeutických praktiků výrazně pozminuly tvář české psychoterapeutické scény. Na program dne se dostává úkol definovat psychoterapii jako obor a stanovit její legislativní vymezení. Zminy neminou ani systém postgraduálního vzdělávání. Dosavadní praxe vzdělaného oceňování kačidého, kdo v sobě našel potřebu*

*napsat na dveře své pracovny PSYCHOTERAPEUT, by asi měla co nejdořve patřit do romantického období psychoterapeutického muzea. Ovšem kondicionál je stále ještě na místě. Sám jsem měl možnost se o tom přesvědčit. Letos v březnu jsem ukončil dvouletý výcvik asi v ericksonské hypnoterapii a konverzační psychoterapii u PhDr. Barbariěe. Název je nepřesný, protože i obsah kursu zůstal téměř až do konce nejasný. Lektor se pokusil vtisnat do dvou let velké rozpětí dovedností od hypnoterapie k systemicky orientované práci s rodinou. Jako námit workshopu by to nemuselo být špatné. V případě avizovaného kursu hypnoterapie to překvapovalo. O další překvapení však nebyla za dva roky nouze. Zvykl jsem si na příchody lektora opočiné o jednu až dvě hodiny. Sice se sebezapřením, ale přece jen jsem se pokoušel akceptovat překrývání jeho soukromého života s prací ve výcvikových skupinách. Horší to bylo s mou schopností a hlavní ochotou nalézat „užitečnost“ těch fází výcviku, kdy jsem byl nucen pohlížet jakýmsi „výrobním poradám“ lektora s některými účastníky kursu v rámci jejich společných podnikatelských aktivit. Jsem ochoten připustit, že jednou „komplexnost“ takového zážitku ocením. Zatím mám problém pohlížet na víc z jiného úhlu a přesvědčovat se, že je to vlastní „užitečnost“ výzva k mému dalšímu sebezvoji. Možná, že časem naleznou i význam zprávy, kterou ke mně PhDr. Barbariěe vysílá tím, že na naplánovaná setkání nikdy přicházel nepřipraven nebo i indisponován. Zatím tápu.*

*Se smíšenými pocity se vracím i ke kvapné a téměř na samém konci kursu stanoveným kritériím pro jeho úspěšné absolvování. To, že naprostá většina účastníků nepokládala za*

*nutné kritéria ke stanovenému termínu splnit, také o ničem vypovídá. Nemýlili se ti, kteří vytyčili, že potvrzení nakonec dostaneme všichni (asi). Nejhůře ze všeho se vyrovnávám s tím, že jsem nikteré fáze výcviku vnímal jako nereflektovanou autoterapii lektora. Stojím proto před nepříjemným dilematem. PhDr. Barbariěe pokládám za vzdělaného a ambiciózního odborníka, který má co nabídnout. Samozřejmě, že vítám možnost supervize. Protože obsah supervizních setkání budeme určovat vlastními kasuistikami, je pravděpodobné, že by se nemusely opakovat nikteré klíčové výstěrky uplynulých dvou let. Je mi to upřímně líto, ale zatím si nedovedu představit, jak to zařídit, aby mé výhrady k jeho lektorské práci nevstupovaly do supervizí. Navíc si podle sdělení PhDr. Barbariěe jiného supervizora ani zvolit nemohu.*

*Zatím alespoň přemýšlím o mechanismech, kterými by si mohl účastník podobného výcviku sám ověřovat, jak na tom vlastní je, aniž by byl vydán na pospas naladění či nenaladění lektora. Takové mechanismy by měly chránit i samotného lektora před neoprávněnou kritikou. Pravdou zůstává, že skutečně kvalitní lektorská „práce“ je u nás spíše výjimkou a konfrontace s „nasazením“ zahraničních lektorů je téměř šokujícím zjevením. Legislativní marasmus kolem definice psychoterapeuta jako profese působí zmatky i v oblasti psychoterapeutického vzdělávání. Takový stav ještě bude po nějaký čas realitou. Napadá mě proto jediné ihned proveditelné řešení: uzavírání individuálních smluv lektora s každým frekventantem (nebo účastníkem podle individuálního gusta). Smlouva by měla co nejpresněji stanovit náplň výcviku, časový harmonogram a způsob ověřování osvojovaných schopností. Účastník kursu by*

*měl od začátku úplně jasno v tom, co si „kupuje“ a jaké budou na niho kladeny nároky. U specializačních kursů (jiných než základních prožitkových) by ve smlouvě mohlo být zakotveno také to, že absolvování automaticky neznamena nárok na „glejt“.* Nemusíme vymýšlet něco úplně nového. Stačí se jenom rozhlédnout a třeba i u sousedů z bývalého východního bloku (Institut Terapie Gestalt, Krakow, PLR - ústní sdělení Mgr. Pellarové, výcvik supervizorů Gestalt). Záleží jenom na nás, jestli se přičiníme, abychom byli skutečně evropskou zemí, nebo zaujmeme pozici jakéhosi psychoterapeutického skanzenu v místech, o kterých se psávalo: „Hic sunt leones“.

(Vzhledem k informacím, uvedeným v tomto článku, jsem dal možnost vyjádření také Juraji Barbaričovi. Proto toto číslo se zatím práva na písemnou reakci vzdal. — V polemice o úrovni a způsobu vedení výcviků budeme rádi pokračovat. Šanci na otištění má každý článek, který bude stručný a konkrétní. -

Z.V.)

## Komentáře a asociácie (K úvahám psychoterapeutov)

Ivan Žucha

0

Ked' ktokoľvek (napríklad psychoterapeut) číta psychoterapeutický časopis (napríklad Konfrontace), všeličo mu napadá. Myšlienky sú rôznorodé a neusporiadané. Odborník má povinnosť myšlienky si odborne usporiadať. Ale ako? Usporiadať

možno nie všetko a nie jednotne. Po každom usporiadaní ostane neusporiadané rezíduum. Je len odpadom? Možno z neho vytážiť akúsi myšlienkovú surovinu, ktorá má (alebo niekedy bude mať) úžitok? Občas sa nám zdá, že nie je nezmyselné rezíduum premeniť na záznam, ktorý sa snaží podať neusporiadanosť, aká je. Skúsme.

## 1

"Pastier" je archetypová osoba. Slávny a sugestívny žalm nám ho predstavuje definitívnymi slovami. Pod veľkým, večným Pastierom sa hmýria druhotní pastieri, valasi a honelníci, ktorí si stváňujú svoje teórie, svoje ideológie, napríklad svoje návody na pastiersku činnosť v cirkevných spoločenstvách a v psychoterapii. Archetyp má svoj komplement, "ovcu" alebo "ovečku". Kristovo podobenstvo slávne a sugestívne predstavilo problém "stratenej ovce" a "nájdenej ovce". Pri Pastierovi a pri jeho pastierskom tíme sme (všetci) ovcami, ba ovečkami, čakáme na pobyt v bezpečnom košari, bojíme sa, že sa stratíme a nenájdeme sa, zmocnia sa nás dravce. Som konfliktná bytosť. Boh ma stvoril podľa svojho obrazu: dal mi vlastnosti, ktoré sú božské, napríklad slobodu a z nej vyplývajúcu zodpovednosť. Slobodu mi zjavuje seba-vedomie. Môžem sa rozprávať s Bohom, opytovať sa Boha, hádať sa, ba zápasiť s Bohom. Biblické svedectvá mi zaručujú jedinečnosť situovanosti vo svete. Dokonca môžem založiť teodíceu, ospravedľovať Boha: teodícea je ospravedľujúci súd nad Bohom. Môžem žiadať od Boha pravidlá spoluzitia, ktoré sú

mocnejšie ako Boh. Zároveň som slabá, raniteľná ovca, ktorá bez pastierskej starostlivosti zablúdi a stratí sa: taká úbohá, že údržba jej života je neprestajným stvoriteľským činom Boha. Čo urobím so svojim konfliktom, ktorý nie je konfliktom postoja alebo role, ale konfliktom podstaty?

## 2

Jazyk (alebo reč, rozprávanie, písanie, vnútorné monológy, dialógy, kázne, prednášky atď.: "jazyk" sa vteľuje, prevteľuje, zvnútorňuje, vonkajšie atď.): vo svojich dialektických pohyboch sa veľmi rýchlo opotrebuje. Opotrebovanie jazyka je sugestívna skúsenosť užívateľa jazyka. Napríklad. Martin Heidegger stváňnil "svoj" jazyk. Mladý slovenský nedouk sa ním opájal, keď sa pohyboval ako ovca socialistického družstva. Usiloval sa prisvojiť si ho, ako vládca. Keď poskladal heideggerovskú vetu, cítil hrdosť dievčatka, ktoré upečie buchty podľa tajného receptu starej mamy. Heideggerovským jazykom sa hovorilo (zrazu) často. Hovorilo "sa" spôsobmi, ktoré heideggerovský jazyk starostlivo vysvetlil. Ale: má heideggerovský jazyk dostatočnú regeneračnú silu? Slovenský nedouk už nebol mladý. Nedoukovia sa potulovali a verejne rozprávali. Heideggerovské vety napĺňali priestor medzi reklamnými heslami. Z oviec sa stali slobodné šakaly. Starý nedouk, polo-ovca a polo-šakal, už nemal čím pýšiť sa. Ktorý jazyk si ho nájde? Starý nedouk čaká. Hanbí sa ako dievča, ktoré sa naučilo piecť

buchty a pečie ich na Vianoce, na Veľkú Noc, je už stará mama, na vnučkine zásnuby upečie; hádajme čo: buchty. "Preboha, zase buchty", šomre si rodina.

## 3

Pred niekoľkými rokmi som čítal o "smrti človeka". Rozumejme: vznikol som z dvoch buniek, ktoré si vymenili informáciu. Procesy, ktoré dosť dobre poznáme, urobili zo mňa jeden organizmus. Mám napríklad jedno srdce. Keby ste mi transfundovali baraniu krv, organizmus by zomrel. Organizmus zatiaľ žije ako jeden organizmus. Pre daňový úrad je jednou fyzickou osobou. Ale "človek" nie je. Zomrel v lúčoch filozofickej reflexie. Keď si hovorím: "som hladný", neviem, kto po prvé hovorí, po druhé, kto je hladný. Treba veľa filozofovať, aby sa to vysvetlilo, ale neviem, kto (po tretie) filozofuje. Keď som čítal o "smrti človeka", nevedel som, kto to napísal. Kto je (alebo: čo je) nosič mena (napríklad) Michel Foucault. Teraz sa číta aj píše (napríklad) o psychoterapii. Zdravé organizmy by chceli liečiť choré. Alebo organizmus si prisvojí úlohu "človeka"? Alebo "človek" si vybojuje akúsi podstatnosť, nasilu si ju založí, ako si pračlovek vystaval prvú chatrč? Nie sme len prometheovské "nič" (túto predstavu nám požičal, myslíme si, Sartre), lebo sme (aj) organizmy. Keď si poviem, že moja situácia (alebo moje seba-stvorenie, moja seba-deštrukcia alebo moje čokoľvek) sú produkty dialektiky, poviem len: je to zložitá.

Aha: zložitosť. Vznikám zo "zložitosti". Ožívam. Alebo neožívam?

## 4

Takmer neznesiteľne potrebujem čítať a písať. Ponúkame sa. "Ešte si to nečítal?" "To si musíš, musíš prečítať." Drogovo závislí si ponúkajú drogu. Môj priateľ nie je dokonalým priateľom, lebo nečítal Cudzince. Cítim sa pri ňom nepríjemne: akoby som videl, že má deravú ponožku. Prišiel nápad, som na ulici. Ponáhľam sa domov. Musím si svoj nápad zapísať. Prídem domov. Preboha, zabudol som, čo som chcel (čo som musel) zapísať. Nápad sa stratil, lomcuje mnou nepokoj. Nápad sa zjaví, zapisujem ho, musím. A potom: do diela: čítať, musím. Čítanie a písanie nás neprestajne (re-)konštruje. Som napríklad psychoterapeut. Čo by som bol bez Junga, bez Hegela, bez Bergsona, bez... atď. Bergson sa vo mne rozpadá na výživné substancie ako sardinka na aminokyseliny a na masné kyseliny. Keď "liečim" (toto slovo si vždy zaslúži úvodzovky), čitateľské molekuly ma živia. Zároveň šípim: "o tomto napíšem." Psychoterapeuti radi píšu, musia. Prečo musia? To je otázka.

# TERAPIE

## Pokus o obsahovú analýzu snov onkologických pacientov

M. Andrášiová, A. Heretik

V psychodynamickej a humanistickej psychoterapii existuje množstvo teórií a prístupov k práci so snami. Hoci sa jednotlivé prístupy od seba odlišujú, Freud, Jung, Boss, Perls a ďalší sa zhodujú v základnom tvrdení, že sny sú dôležitou osobnou výpoveďou, vovádzajú nás do sveta snívajúceho, k jeho pocitom a emóciám, vypovedajú o jeho spôsobe vnímania a prežívania. Z hľadiska metodológie by sme mohli tieto prístupy rozdeliť na interpretačné, experienciálne a fenomenologické.

K interpretačným zaraďujeme **Freudovu** techniku výkladu snov, založenú na zdelovaní asociácií, ktoré snívajúceho k jednotlivým snovým prvkom napadajú a na spätnom preklade manifestného sna do pôvodných snových myšlienok. Sny sú podľa Freuda analyzovateľné výpovede o nezvládnutej minulosti a cieľom práce s nimi je odhalenie a vedomé spracovanie potlačených zážitkov z detstva.

Iný spôsob v práci so snami nachádzame u **Junga**. Jung kontext, ktorý freudovská analýza odhaľuje voľnou asociáciou, získava prácou so sériami snov a na objasnenie významu obsahov snových prvkov používa metódu amplifikácie. Freudovu metódu považuje za reduktívnu, kauzálnu-analytickú, pretože snový obraz nepokladá za symbol, ale len za znak a sen redukuje na túžbu po naplnení infantálnych a sexuálnych prání. Svoj spôsob výkladu nazýva syntetickým, prospektívne-konstruktívnym, podľa ktorého kontinuita duševného života má tiež cieľové aspekty zamerané na budúcnosť a sen ako produkt nevedomia v symbolickej podobe prezrádza orientáciu na cieľ.

Experienciálny prístup k snom nachádzame u **Perlsa**. Sny chápe ako existenciálne výpovede o sebe a pri práci s nimi považuje za dôležitý zážitok, nie intelektuálny vhlád. Sen je projekciou neznámych častí snívajúceho a v práci s ním ide o postupné reasimilovanie zážitkov zo sna a prehrávanie jeho jednotlivých častí „tu a teraz“, s cieľom integrovať všetky aspekty sna do osobnosti snívajúceho.

Experienciálnym možno nazvať aj **Mindellov** spôsob práce so snami. Mindell považuje sny a telesné symptómy za zmysluplné prejavy snového tela. Termín *dreambody* vyjadruje vzájomnú spätosť a interakciu týchto fenoménov, psychofyzickú integritu osobnosti. Sny a telesné symptómy odrážajú vnútorný proces klienta, naznačujú tendencie k zmene, ktorú sú už v jeho živote obsiahnuté, ale klient si toho nie je vedomý. Terapeut tieto signály sleduje a amplifikuje, s cieľom odhaliť proces, ktorý sa ich prostredníctvom snaží udiť a priviesť ho do vedomia klienta. Terapeut nemá vopred stanovené metódy práce, riadi sa situáciou, ktorá práve prebieha a jeho najdôležitejším nástrojom je schopnosť sledovať procesy. Keď začne klient asociovať, pokračuje v asociovaní. Ak začne s postavou viesť monológ, terapeut použije geštalt techniky alebo aktívnu imagináciu. Ak klient výrazne gestikuluje, je vhodná pohybová práca apod. Individuálny proces sa u klienta môže začať veľkým snom, alebo

hrozivým symptómom a sny sú príležitosťou pre vnútorný rast.

Fenomenologický prístup ako taký plne zotráva u fenoménov, ktoré fakticky existujú a usiluje sa o stále diferencovanejšie uvedomovanie kvalitatívnych významovosti a obsahových súvislostí.

**Medard Boss** chápe snové obrazy ako samy-seba-spodobujúce a klasický výklad snov považuje za ich dezinterpretáciu. Fenomény zobrazené v sne sú portrétom toho, ako snívajúci zažíva svoj život v danom časovom období. Terapeut pri práci so snom sleduje, pre ktoré skutočnosti je „tu-bytie“ snívajúceho v momente snívania otvorené, akým spôsobom sa ho tieto skutočnosti dotýkajú, aké emócie a reakcie u neho vyvolávajú.

Interpretačné a experienciálne prístupy k snom sú zväčša spracované kazuisticky, nie však v empirickom výskume s väčšími skupinami. Väčšie možnosti poskytuje Bossov fenomenologický prístup či Hallova obsahová analýza snov, ktoré používajú relatívne štandardné kategórie a škály.

Rešeršom literatúry o výskume snov za posledných zhruba 20 rokov sme zistili, že:

1. väčšina výskumov bola robená na veľmi malých vzorkách,
2. interpretácie výsledkov sa robili v kontexte jednej teórie,
3. málo sa pracovalo s porovnávaním obsahov snov s osobnostnými premennými a aktuálnymi emocionálnymi stavmi vyšetrovanými psychodiagnosticky,
4. nestretli sme sa so systematickým výskumom snov u onkologických pacientov.

Tieto zistenia, náš dlhodobý záujem o prácu so snami v procesorientovanej psychoterapii, ktorá pokladá prácu so snami za jednu zo základných metód psychoterapie, a 3-ročné skúsenosti v práci s onkologickými pacientami nás priviedli k postaveniu výskumného projektu, ktorého podstatou je obsahová analýza snov onkologických a neurotických pacientov a ich vzájomná komparácia. Výskum je zameraný na zistenie odlišností medzi snovými obsahmi porovnávaných skupín a ich korelácie s výsledkami dosiahnutými projektívnymi technikami a dotazníkmi.

Viaceri autori sa nezávisle na sebe zhodli, že u onkologických pacientov existujú určité spoločné rysy a povahové charakteristiky a nazvali ich *správaním typu C (cancer personality)*. Toto správanie sa vyznačuje popieraním či potláčaním depresie, hostility a zlosti, pasivitou, neasertívnosťou, oslabeným vôľovým konaním, častými pocitmi bezmocnosti a beznádeje. Obsahovou analýzou snov chceme tiež zistiť, či sa v obsahoch snov onkologických pacientov objavujú takéto špecifické spôsoby prežívania a správania. Súbor tvorí 30 onkologických pacientov - 15 pacientov s leukémiou a 15 žien s karcinómom prsníka a 30 neurotických pacientov s rôznymi neurotickými poruchami. V tomto príspevku chceme demonštrovať prvé skúsenosti s analýzou snových obsahov u skupiny 10 žien s karcinómom prsníka a 5 žien s leukemickým ochorením. Od každého pacienta zbierame základné anamnestické údaje, klinické charakteristiky a subjektívne hodnotenie závažnosti stavu. Pomocou štandardizovaných metodík - datazníka životných udalostí, STAI na meranie úzkosti ako osobnostnej črty, Rorschachovho projektívneho testu a Hardiho dynamického testu kresby postavy, vyšetríme osobnosť pacientov. Jadro výskumu tvorí *kvalitatívna a kvantitatívna analýza snových obsahov*. Metódou riadeného interview zbierame 3 typy snov:

*Sen z detstva*, pretože jeho zapamätovanie považujeme za rovnako významné ako napríklad vybavenie si prvej spomienky. *Opakujúci sa sen*, pretože udalosti a zážitky, ktoré sú významné, alebo spojené s chronickými konfliktami, majú tendenciu sa vracaať. Tretím

typom sna je *sen zo súčasnosti*, ktorý vypovedá o aktuálnom psychickom rozpoložení a ladení snívajúceho.

V kvalitatívnej analýze snových obsahov sa opierame o BOSS-ov fenomenologický prístup a zaznamenávame:

- a) *fenomény, ktoré sa v sne objavili* (ľudia - snívajúci, rodičia, známi, mŕtvi, zvieratá, objekty, prostredie, javy a udalosti atď.),
- b) *emócie, ktoré tieto fenomény v sne vyvolali* (agresia, strach, bezmocnosť, zahanbenie...),
- c) *správanie, spôsob, ako na fenomény snívajúci reagoval* (útok, únik, pasívne pozorovanie...).

Tieto kategórie sme doplnili o kategóriu

- d) *správanie iných postáv v sne*.

V kvantitatívnej analýze použijeme *posudzovacie škály Bregera a spol.*, pomocou ktorých budeme hodnotiť formálne kvality sna.

Analýza snových obsahov na vzorke 15 onkologických pacientov ukázala, že získane sny sú celkovo chudobné na fenomény. Objavujú sa v nich snívajúci sami, sú minimálne zastúpené okolím, ktoré by mohlo byť podporné (rodina, známi apod.). To platí aj o zastúpení objektov, javov a udalostí. Nápadne časté sú témy ohrozenia, vojny a tematiky katastrof ako sú výbuchy, záplavy a podobne. Hoci sme očakávali, že úzkosť bude často zastúpenou emočnou kvalitou, prekvapila nás veľmi vysoká frekvencia s akou sprevádzala snové obsahy a jej časté spojenie s pocitmi bezmocnosti a neschopnosti. Úplne minimálne boli zastúpené pozitívne emócie, v opakujúcich sa snoch a v snoch z detstva sa neobjavili ani raz.

V správaní snívajúcich dominuje konanie pod nátlakom, únik, skrývanie sa - teda pasívne formy obrán pred hrozbou. Najaktívnejšou obrannou aktivitou je, zdá sa, prebudenie zo sna. Komplementárne s týmito zisteniami nachádzame správanie iných snových postáv ako útok, pasívne konanie, respektíve ignoráciu. Pozitívne, afiliantné formy správania, sa neobjavili vôbec. Charakteristiky osobnosti onkologických pacientov, ako neasertívnosť, oslabené vôľové konanie, pocity bezmocnosti a beznádeje, sa masívne objavili aj v snoch.

Cieľom práce s výskumnou vzorkou bolo overiť použiteľnosť našej metodiky. Ukázalo sa, že bude potrebné vytvoriť niekoľko nových kategórií obsahov snov. Ďalej sme zistili, že len niektorí pacienti si pamätali všetky tri typy snov. Sny z detstva často len fragmentárne zachytávali nejaké obrazy, popisy. Naopak sny zo súčasnosti boli obsahovo bohatšie. Musíme spomenúť aj objektívne ťažkosti - pacienti sú pod liekmi a majú zníženú výbavnosť snov, sú vyčerpaní a majú tiež obavy z psychologického vyšetrenia.

Uvedomujeme si, že takáto výskumná metodika nemôže zachytiť dynamiku deja, procesu jednotlivého sna a nahradiť individuálnu prácu s pacientom pri analýze sna.

(Prednáška z XXI. česko-slovenské psychoterapeutické konferencie v Trenčianskych Tepliciach, 6.-9. 11. 1997)

## Čítanka.....názorů

(Nová rubrika vás chce inspirovať k ďalším čtením, upozorňovat na myšlenky, jejich autory, časopisy a tituly, beletrii přitom nevymýšlí)

Psychoterapeutické profese může hrozit, že bude přeceňovat samu sebe. Je to narcistický rys, projevující se v příliš uzavřených skupinách, pro které je realita nežádoucí a nebezpečná, protože ji nelze ovládnout a kontrolovat. V těchto skupinách se vlastně nesmí myslet, pochybovat a diskutovat. Bývají založeny na nepsaném konsensu přísné loajality k určitým myšlenkám a ke způsobu jejich naplňování. (Jana Kocourková v PROPSY 2/1998)

Ustavičná analýza našich pocitů vytváří nový způsob citění, který připadá umělý tomu, kdo analyzuje pouze inteligenci, a ne přímo pocitem.

Celý svět, celý život je rozsáhlý systém mnoha nevědomí, která působí skrze individuální vědomí.

...my, pomíjivé mýty, kompars v živém šatu zbytečnosti a zapomnění.

Zvedám hlavu od papíru, na který píšu... Dost času. Je k polednímu a máme neděli. Bída života, choroba, již je lidské vědomí, mi vniká do těla a ruší mě. Proč jenom nejsou ostrovy pro ty neutěšitelné, prastará nenalezitelná stromořadí pro samotářské snílky! Muset žít a muset jednat, třebaš docela málo; muset se smířit s faktem, že v životě existují druzí lidé, rovněž reální!

(Zápisky Ferdinanda Pessoa pod názvem „Kniha neklidu - druhá“ vydal Český spisovatel v roce 1995 v překladu Pavly Lidmilové)

psychiatrie je odvětví nehumánní, je zde staletá zažraná pěst, oko v duši a hniloba v teplých hrncích kávy. Krávy, sestry, že tak hřeším proti vilám citu - ony pijí a myslí při tom na něco teplého v žaludku. Jsou obézní, štlhlé i zuřivé. Když jsem se ptal sestry, zda by mi dala papír, řekla: „To musíte fikt přesně jaké papír - na záchod, na psaní, na kreslení...“ Dodala pak: „To já potom nevím!“ Řekl jsem skromně: „Na toalety...“ Zítra půjdu ke kostelu. Obléknu si šedé okolí, půjdu sám a tiše.

(Václav Ryčl - Ohlušený svým vlastním tepem. Vyšlo v: TVAR - edice TVARy, vloženo do čísla 4/1998)

Jsem stoupencem dekriminalizace užívání drog, je to soukromá věc a stát do ní nemá co mluvit, stejně jako nemá právo kontrolovat, co pijeme nebo co říkáme... Člověk má právo poškozovat sám sebe, vést nezdravý způsob života.

(György Konrád v Lidových novinách 16. května 1998)

Velkou nevýhodou neodlišování definice od tvrzení je to, že si řada lidí myslí, že mohou nějakou definici napadnout, hádat se o ni. Tak se můžeme hádat o to, co je to vůle, podvědomí, inteligence, agrese... a zapomínáme na to, že je to na nás, jak si tyto termíny zavedeme. Definice nemůže být pravdivá či nepravdivá. Jakékoli slovo si můžeme - chceme-li - jakkoli zavést.

(Radvan Bahbouh - O definicích, v PROPSY 5/1998)

...člověka je třeba charakterizovat už ani ne tak jako masožravce, ale jako informožravce...

(viz Filosofický časopis 1998, č.1)

Myslím, že tři příznaky jsou pro kých typické (ať už v umění či jině): libivost (přitažlivost, podbíživost), sterilnost (neschopnost nabídnout novou hodnotu) a pomíjivost (v čase).

(Ivan M. Havel - Věda a kých, ve Vesmíru 5/1998)

## Emócie v psychosyntéze

Viera Diešková

Za zakladateľa psychosyntézy sa považuje psychiater Roberto Assagioli, ktorý v roku 1926 založil v Ríme Istituto di Psicointegrazione a o rok na to vydal brožúru Nový spôsob liečenia - psychosyntéza. Assagioli sa rozišiel s Freudom, keď povedal, že jeho formulácie sú príliš obmedzené, že ľudí motivuje niečo viac ako ich sexuálne libido a že tie najdôležitejšie prvky, ktoré máme odhaliť v pacientovom nevedomí nie sú ani jeho potlačená sexualita, ani potlačená agresia, ale skôr potlačená duchovná stránka, vrátenie cieľov, aspirácií a túžeb. Assagioli sa začal pozeráť na ľudské pocity a emócie z nového zorného uhla.

Psychosyntézu k nám do Prahy doniesla v r. 1990 Janette Rainwater. Je známe, že Janette Rainwater (po tom, čo sa vyškoliť v gestalt terapii s Frederickom Perlsom a Jimom Simkinom) patrila v r. 1969 k zakladateľom a k teamu trenérov Gestalt Therapy Institute v Los Angeles. V r. 1973 ukončila didaktický výcvik v psychosyntéze u Roberta Assagioliho. Janette Rainwater viedla v priebehu r. 1990-1996 spolu 6 výcvikových stretnutí v psychosyntéze pre členov Českomoravskej a Slovenskej psychologickéj spoločnosti, ktoré organizovala A. Hnídková, na Slovensku autorka tohoto článku.

Janette Rainwaterová (1984) rozvinula psychosyntézu a špecifikovala rozdiely medzi ňou a gestalt terapiou. Ako podstatné pre psychosyntézu vidí JA, ktoré je večné a nemenné, je to pozorovateľná, z ktorej možno sledovať všetky premenlivé myšlienky, emócie a telesné pocity. Assagioli vytvoril tzv. vajčkový diagram, kde je v spodnej časti hlboké nevedomie, nad ním stredné nevedomie, hore vyššie nevedomie (nadvedomie). V strede vajčeka je pole osobného uvedomenia s centrom osobného ja. Celkom hore je tzv. vyššie JA. Mnoho cvičení v psychosyntéze je zameraných na to, aby pomohlo klientovi objaviť toto JA. Assagioli (1978) rozpracoval za týmto účelom cvičenia s námetmi z opier (napr. Lohengrín). Cvičenia Janette Rainwater sú menej štruktúrované a stávajú sa tým prístupné ľuďom z najrozličnejších kultúr (alebo používa archetyp Starého múdreho človeka, Víly Kmotričky). Janette Rainwater ako terapeutka nechce prispievať k rozmnožovaniu počtu „neurotických svätých“, najprv umožní klientovi prácu so sebou na nižších úrovniach nevedomia. Nepúšťa sa do duchovnej úrovne, ak existujú nevyriešené veci z minulosti a prítomnosti. Zdôrazňuje, že je vhodné mať silné emócie v závažných životných situáciách. Terapeut má zažívať ľútosť pri pohľade na mŕtve telá. Ak sú ľudia zdesení z prílišných pocitov lásky, radosti, vtedy potláčajú svoje nadvedomie.

Emócie sa v jednom zo základných Assagioliho cvičení vnímajú ako premenlivé kvality, ktoré môže „Ja“ pozorovať, pomenovať, pochopiť, ale nemusí sa s nimi identifikovať. „Ja“ vlastní emócie, ale neidentifikuje sa s nimi, aby mohli byť riadené centrom čistého vedomia. V práci s klientom sa začína pozorovaním vlastných pocitov, ide o to, aby precítil, aké je to preňho byť tu a teraz, aby preskúmal signály, ktoré dostáva od svojich zmyslov.

Dôležitá v psychosyntéze je práca so subosobnosťami. Terapeut vedie klienta k tomu, aby spoznával svoje subosobnosti, napr. Kritika a Sabotér, Zranené dieťa. Veľa silných emócií, s ktorými sa ďalej pracuje, je viazaných práve na tieto subosobnosti. Klient má zistiť, aké emocionálne kvality súvisia s jeho subosobnosťami a pomenovať ich. Napr. v cvičení s rekapituláciou dňa si klient môže uvedomiť, akú úzkosť prežíval, keď sa niekam ponáhal, pomenuje subosobnosť, s ktorou tento jeho životný štýl súvisí, a hľadá, kedy vznikla, čo ju

vyživuje. Alebo klient zisťuje, čo určitá jeho subosobnosť chce, k čomu má odpor, ako to súvisí s jeho vôľou.

Psychosyntetická vôľa je odlišná od tzv. viktoriánskej, ktorá sa prejavuje vtedy, keď človek robí niečo za každú cenu. Vôľa v psychosyntéze súvisí s radosťou, klient sa učí rozlišovať tieto druhy vôle, aby mohol na seba prevziať rozhodnutie, že bude robiť veci, ktoré sú preňho dobré. Vôľa je kľudnou, súhlasnou vôľou človeka.

V arzenáli metód psychosyntézy nachádzame aj riadenú imagináciu a riadené snenie. Sú to metódy na preskúmanie klientovho nevedomia. Terapeut dá určitý podnet, ale smer, akým sa klient vydá, si určí sám. Terapeut mu poskytuje istotu a ak sa napr. objaví úzkosť, môže mu v tme podať baterku, zostáva s ním po celý čas cesty. Sleduje dych klienta ako indikátor jeho emocionálneho prežívania. Aj práca s najsilnejšími negatívnymi emóciami v psychosyntéze sa deje akoby pod ochranou Vyššieho JA, terapeut využíva svoju intuíciu a empatiu.

Niektoré cvičenia s riadenou imagináciou majú diagnostickú hodnotu - odhaľujú copingové stratégie klienta, narábanie s frustráciou, ambivalentnými situáciami, hnevom. V závere cvičení sa hľadá posolstvo, ktoré práca dáva klientovi do prítomnosti. Využívajú sa Assagioliho pozitívne afirmácie, klient sa učí prijať seba so všetkými svojimi subosobnosťami, vedie s nimi dialóg, počúva, čo hovoria.

Psychosyntéza nastolila pre odborníkov otázku - kedy, v akom štádiu vývoja osobnosti a do akej miery treba venovať pozornosť práci s emóciami, kedy treba viac počúvať svoje Vyššie JA (napr. v meditácii). Psychiater S. H. Sandweiss školený v gestalt terapii na ňu odpovedá - po tom, čo sa človek naučí uvedomovať si svoje emócie, vyjadrovať ich, či kontrolovať a dospeje do stavu jedinečnosti a identity, nastáva čas vzdať sa pripútanosti k zmyslom v prospech hlbšieho pripútania sa k Bohu. Iná americká terapeutka Robin Caserjian (1994) inšpirovaná Assagiolím posunula prácu v psychosyntéze trochu ďalej. Vychádza pritom z najťažšieho momentu v práci s emóciami, ktorý sa viaže na odpustenie.

Psychosyntetickými metódami učí klientov odpustiť sebe, aj Bohu, uvádza konkrétne príklady akú pomoc (ak o ňu stoja) pri úprimnej snahe o odpustenie môžu dostať a pre aké zmeny sa človek potom stáva vo svojom živote otvorený.

Záverom si kladieme otázku - je rozpor medzi Assagiolím a Freudom neprekonaný, alebo - existuje cesta od sexu k Vyššiemu JA?

### Literatúra:

- Assagioli, R.: Handbuch der Psychosynthese, Angewandte transpersonale Psychologie, bearbeitet von E. Hancfeld, Freiburg im Breisgau 1978  
Caserjian, R.: Odpustění, odvážná volba k dosažení klidu v srdci, Erika, Praha 1994  
Rainwater, J.: Psychosynthesis and Gestalt, Psychosynthesis Digest, IV, Vol. II, No. 2, 1984

## Psychoterapie a umělecké formy vyjadřování

### TANEČNÍ TERAPIE V PAŘÍŽI Jaroslava Blížkovská

V letech 1995 a 1996 se mi podařilo přesvědčit francouzskou vládní komisi pro společenskovední obory, že zahraniční studijní stáž je nezbytná pro můj profesionální vývoj, a tak mi k převeliké mé radosti bylo uděleno půlroční stipendium k postgraduálnímu studiu psychologie na Univerzitě René Descartes v Paříži V. Psychologický ústav nazvaný podle svého zakladatele Henri Piérona stojí v Latinské čtvrti na levém břehu Seiny nedaleko křižovatky bulvárů St. Michel a St. Germain. Studuje a žije se tam tak dobře (rychle, pestře, plně, gurmánsky, kulturně, zajímavě a bohémsky), jak se v románech píše.

Původně jsem se orientovala na hypnoterapii, a proto jsem se vydala hledat příslušného odborníka. Jaké bylo moje překvapení, když mi po mnoha marných pokusech řekl vedoucí hypnoterapeutické sekce, pan Didier Michaux:

„Proč probíhá jezdit hypnózu do Francie? Vždyť vy jste v České republice mnohem dál ...a máte monsieur Kratochvíla (vyslovil monsieur „Kratošvil“). Ve Francii s hypnoterapií v podstatě teprve začínáme a navíc se musíme potýkat s chladným přijetím odborné veřejnosti.“

Ortodoxně psychoanalytická francouzská psychologie hypnózu opravdu přehlíží, a tak jsem hledala náhradní specializaci, ve které bych se něčemu přiučila. V knihovně Centre Pompidou se mi šťastně dostala do ruky kniha France Schott-Billmannové nazvaná *Když tanec léčí*. Přechytila jsem ji, seznámila se s autorkou a byla přijata do učení *taneční terapie*. Psychoterapie tancem u nás zatím není příliš rozšířená, a tak bych se s vámi chtěla podělit o něco z toho, co jsem se dozvěděla.

Existuje několik základních větví, stylů či škol taneční terapie, které se od sebe značně liší. Ve Francii vládne v současnosti *taneční terapie primitivním výrazem*. Navazuje na práci americké tanečnice, choreografky a etnoložky Katherine Dunham, která se dala inspirovat tradičními kmenovými tanci a jinými původními rituály. Členem její skupiny byl haitský tanečník Herns Duplan, který tento styl přenesl v r.1970 do Francie.

Primitivní exprese je technika inspirovaná primitivními tanci doprovázenými strhujícími rytmy bubnů. Přejímá důležité atributy původních kmenových tanců objevujících se ve všech kulturách: významnou účast skupiny, kontakt se zemí, rytmickou přesnost, opakování pohybů, hlasový doprovod.

Nejde o to kopírovat nějaký kmenový tanec v jeho nezměněné podobě. Schott - Billmannová (1991) o tom říká:

„Nechceme jednoduše reprodukovat prastaré nebo exotické techniky, aniž bychom chápali jejich smysl vyplývající z kontextu. Takto přenesené techniky by ve své čisté podobě našim

současníkům nevyhovovaly, ani by k nim nepromlouvaly. Je nutné je nejprve znovu prohlédnout ve světle nových poznatků, „přeložit“ je do moderní řeči a přizpůsobit je citlivosti a potřebám naší kultury. Hlavním problémem tkví v tom, že tradiční formy (léčivých) tanců tvoří součást náboženských systémů, které jsou naší západní civilizaci velmi vzdálené. Je možné primitivní taneční terapii postavit na vědeckých základech? Lévi - Strauss dokazuje, že terapeutický mechanismus šamanských technik a psychoanalýzy je tentýž - jedná se o symbolizaci. Rozdíl spočívá pouze v tom, že šamanská symbolizace je nabízena zvenčí (šaman např. vypráví mýtický příběh, ve kterém pacient může objevit své vlastní téma), kdežto u psychoanalytika si každý musí najít svůj příběh sám.“

Moderní taneční terapie primitivním výrazem je tedy ve Francii místo do exotického pantheonu zasazena do rámce psychoanalýzy. Protože však působící terapeutické prostředky mají univerzální platnost, nebudeme se v dalším výkladu odvolávat jen na psychoanalytický výklad.

Podívejme se nyní, jak vypadá jedna typická hodina primitivní exprese, tak jak jsem ji sama prožila zevnitř i viděla zvenčí při své stáži v Paříži.

Lekce probíhá v prostorném sále a trvá většinou 1,5 hodiny. Lidé se převléknou do sportovního. Jejich počet se pohybuje v rozmezí třiceti až čtyřiceti.

Úvodních 20 - 30 „rozehrívacích“ minut nedoprovází žádná hudba. Lidé se volně procházejí po prostoru, protahují se, zívají, uvolňují se. Svět slov je nahrazován neverbální komunikací. Terapeut zadává různé styly chůze (v předklonu, široce a těžce jako medvěd, lehce ve výponu, z pomalé chůze zrychlovat až téměř do běhu a zase zpomalovat až do zastavení, ostře měnit směry na tlesknutí atd.). Následně se účastníci postaví do řad proti vedoucímu a procvičují jednotlivé části těla. Soustředí se hlavně na vertikální a horizontální tělesnou osu a trénují rovnováhu. Posilování a procvičování všech svalových skupin je důležité pro dobrou koordinaci pohybů, pro pocit, že své tělo ovládám a nejsem naopak ovládán vlastní tělesnou nemohoucností.

Určitým mezičasem je krátká střední fáze. Lidé si sednou do kruhu a začínají uvědoměle pracovat s rytmem. Posílají si po kruhu rytmické motivy, skandují svá jména, vzájemně se vyvolávají. Snaží se přitom nepřerušit stálý rytmický proud. Pak se vše uklidní a je čas na krátká verbální sdělení - oznámení o zajímavých akcích, seminářích, divadelních představeních.

Konečně si jeden nebo dva hráči na africké bubny připraví své nástroje a začíná hlavní část hodiny primitivního výrazu. Velmi intenzivní rytmus a krásný dunivý zvuk bubnů rezonuje v těle a přímo nutí k pohybu. Vychází se z jednoduchého přešlapování z nohy na nohu, ke kterému se postupně přidávají pohyby paží, poskoky, chůze do všech světových stran, otáčky kolem své osy, gesta znázorňující setí, sklizení, rybolov, odhazování, přijímání, hlazení něčeho, sekání a švihání, napodobování zvířat. Lidé při některých cvičeních procházejí mezi

sebou a zdraví se krátkou pohybovou sekvencí. Každou úlohu doprovází hlasová produkce - úsečné slabiky „ha, ha“, „ta, sa“ nebo krátké zpívané melodie „a - mari - já, a - mari - já, e - ja - lá“. Všechna cvičení zadává terapeut, každé z nich je upřesněno a předvedeno. Očekává se tedy, že všichni budou cvičit totéž. Prostor improvizace není otevřen, ale přesto si každý najde svůj osobní styl. Pohyby symetricky zaměstnávají pravou i levou polovinu těla, mnohokrát se opakují a zrychlují jednak tím, že nejdříve se cvičí na čtyři doby, pak na dvě a pak každý pohyb na jednu dobu, a také tím, že hudebníci neustále zrychlují tempo. Atmosféra se stupňuje, euforie narůstá, pohyby nabývají na intenzitě, skupina se cítí být sjednocena - v té chvíli se blíží závěrečný chór. Všichni začínají v kruhu stejnou pohybovou variací se stejným hlasovým doprovodem. Terapeut však postupně každé čtvrtině kruhu přidělí jinou variaci ve stejném rytmu. Zní velký polyfonický sbor. Lidé opustí své místo ve kruhu a procházejí mezi sebou, každý se svou variací, kterou předvádí ostatním. Rytmus se neustále zrychluje, vzrušení dosahuje vrcholu a v jednom okamžiku na pokyn terapeuta chór přejde do závěrečné 2 - 3 minutové improvizace. Každý se ponoří do svého vnitřního rytmu a bubny nechá znít skrze své tělo. Tančí tak, jak cítí. Zvlášť v této závěrečné fázi je patrný vstup do transového stavu. Na poslední terapeutův pokyn všichni přeruší svůj volný tanec, a aniž by vypadli z rytmu, rozvibrují všechny části svého těla až do nejvyššího napětí. Hlasový doprovod stoupá a slíí a zlomí se až s posledním úderem do bubnů. Zdá se, že hudebníci jsou na tanečníky napojeni a naopak. Všichni zhluboka vydechnou, uvolní se a pomalu se vrací zpátky do běžného všedního dne.

Bylo by možné napojit krátkou relaxaci, ale skupina, ke které jsem patřila, si to nepřála. Chtěli si uchovat získanou energii a zdálo se jim, že relaxace by je o ni připravila. Nyní si můžeme uspořádat jednotlivé prvky primitivního výrazu, které působí terapeuticky. Podle Schott-Billmannové (1994) to jsou:

1. skupina
2. rytmus
3. vztah k zemi
4. jednoduchost pohybů
5. opakování
6. taneční variace přesně zadávané terapeutem
7. hlasový doprovod
8. binarita
9. zážitek transu

Autorka k nim dodává další tři prostředky, které v primitivních tancích jsou sice obsaženy také, ale s jiným důrazem a významem než v naší kultuře:

10. hra s transgresí
11. sublimace
12. vkládání jednotlivých terapeutických prostředků do rituálu

## 1. Skupina

Tanec v primitivní společnosti neměl nikdy funkci dnešního baletu. Všichni byli jeho aktivními účastníky, všichni cítili svou příslušnost ke komunitě, k celku.

Primitivní exprese není pravou skupinovou terapií, protože ve svém prvním plánu nepočítá se skupinovou dynamikou a jejím vývojem. Je to spíše terapie kolektivní, která využívá interpersonálních interakcí. Již samo členství ve skupině však působí léčebně, zvláště u izolovaných, inhibovaných a depresivních pacientů. Společně prováděná energizující taneční aktivita zvyšuje skupinovou kohezi a spolu s akceptujícím a povzbuzujícím vystupováním terapeuta tvoří základ atmosféry psychologického bezpečí. Podílení se na skupinovém tanci, neverbální kontakt s ostatními a také neverbální přijetí ostatními může být samo o sobě korektivní emoční zkušeností.

## 2. Rytmus

Rytmus je univerzální pojem označující různé druhy pohybu v časové posloupnosti (Sedlák, 1990). Existuje jako neoddělitelná vlastnost přírodních jevů, biologických pochodů a tělesných úkonů lidského organismu. Často se mluví o rytmickém střídání dne a noci, přílivu a odlivu, ročních období, hodin, minut a sekund, biologických rytmech sjatých s tlukotem srdce, pulsací v tepnách, dýcháním, bděním a spánkem.

Sedlák (1990) shrnuje starší i novější výzkumy, které jednomyslně potvrzují, že rytmické cítění není pouhým nasloucháním a zpracováním časového průběhu hudby, ale je provázáno současně probíhajícími pohybovými reakcemi organismu. Psychofyzilogický základ hudebního rytmu i tempa je motorický. Při vnímání a provozování hudby jsou podvědomě inervovány některé skupiny svalů a posluchač projevuje tendenci provádět pohyby odpovídající charakteru jejího metricko - rytmického členění. Tyto pohyby mohou být vnější (vytřukávání rytmu prsty, poklepávání nohou, pohyby končetin, trupu, hlavy) nebo vnitřní (svalové stahy hrudního koše, pohyby hrtanu, změny v rychlosti dýchání aj.). Iljinová (1961) hledala ve svém výzkumu typ rytmu, na který je motorická odpověď nejsilnější. Zjistila, že rozhodující úlohu hraje pravidelné, tudíž předvídatelné střídání příznivých a nepříznivých dob. Přesně takový je doprovod bicích nástrojů na hodině primitivního výrazu.

Zvuk bubnů, který je blízký srdečnímu tlukotu, reaktivuje životní sílu a energii. Dle psychoanalytické školy je to proto, že lidem nabízí zvukovou lázeň blízkou zážitku plodu vnímajícího tlukot matčina srdce. Mihule (1984) referoval o výzkumech amerického vědce Lee Salka, který zjistil, že již před narozením má dítě vtisknuty do paměti vzorce řad počítacích dob, jejichž rychlost odpovídá frekvenci matčina srdce, tj. asi 72 úderům za minutu. Základy vnímání časového průběhu hudby jsou tak již opravdu položeny v prenatálním životě dítěte.

Během cvičení primitivního výrazu terapeut mnohokrát zastaví hudebníky i tanečníky v plné akci. Je to tzv. okamžik STOP. Zároveň s posledním úderem do bubnu se zastaví i tělo tanečnickovo přesně v té pozici, ve které zrovna bylo. Sál připomíná pohádku o Šípkové Růžence. Všichni strnou ve zlomku sekundy a nějakou dobu vydrží bez hnutí ve své póze. Je to bleskurychlý přechod z plného tance do naprosté nehybnosti, který umožňuje pacientům soustředit se lépe na své tělo. Vnímají pulzující energii, jsou pány svého těla, protože ho dokážou zastavit v jakémkoliv okamžiku. To, že pózu drží sami bez rytmické podpory a bez terapeutova vzoru, napomáhá autonomii. Zpřesňuje se i subjektivní obraz těla.

### 3. Vztah k zemi

Prvním úkolem tanečníka na hodině primitivní exprese je přebrat rytmus svýma nohama, energicky přešlapovat z nohy na nohu a tepat při tom zem. Má cítit, že je spjat se zemí, že je pevná pod nohama, že se o ni může opřít a získat její podporu. V jiných cvičeních ji např. vyzývá jako Matku Zemi a obrací se k ní svými symbolickými gesty.

### 4. Jednoduchost pohybu

Taneční sekvence primitivního výrazu jsou jednoduché, protože se odvíjejí od prosté chůze. Jsou snadno přístupné i netanečnickům. Navíc se mnohokrát opakují, takže se člověk brzy může přestat soustředit na posloupnost kroků a gest a spíše se věnovat jejich provedení - dává jim hloubku, výraz a smysl. I ti, kteří odjakživa tvrdí, že tančit neumějí, zjistí, že vlastně tančí. To je motivuje k další práci.

### 5. Opakování

Primitivní tanečníci svá gesta neúnavně opakují. Jednají podobně jako dítě, které objevuje vnitřní strukturu věty nebo pohybu tím, že je donekonečna opakuje (Scott - Billmann, 1992). Opakování jednoduchých pohybů indukují rovněž změněný stav vědomí, trans. Tanečník jako kdyby se nechal nést vlnami rytmů a splýval s nimi. Krokové variace jsou snadné, a přesto ne nezajímavé. S každým opakováním se může odvážit dál v drobném experimentování se zadaným pohybem - určitému kroku přidá na důrazu, jinému na lehkosti, gesta paží se stanou výmluvnějšími. I přesně zadaná cvičení tak poskytují prostor pro sebevyjádření. Mírný trans navíc odbourává únavu a zvyšuje zaujetí pro činnost.

### 6. Taneční variace přesně zadávané terapeutem

Terapeut podle Schott - Billmannové (1994) vystupuje v roli matky, která dítěti nabízí možné cesty, nebo v roli šamana, který rovněž nabízí symbolické modely, jež mohou v nitru

příjemce rezonovat s jeho vlastními obsahy.

Tanečník (pacient) si nemusí vymýšlet, co bude dělat, může se plně odevzdat výzvám přicházejícím zvenčí. Odpočine si tak sám od sebe a uvolní se. Zmíněná taneční terapeutka ostře vystupuje proti přemrštěnému individualismu dnešní doby. Ukazuje, že radost se rodí z pospolitosti. Primitivní exprese není davové šílenství bez pravidel; naopak, každý je nucen podříditi se jasným požadavkům. Nehraje si na divocha, ale hledá věčná lidská témata zakódovaná do pohybů vycházejících ze všech kultur světa. Nabízená gesta jsou archetypy, které umožňují vzbudit a vyjádřit všechny univerzální lidské city: lásku, nenávist, hrdost atd. Jsou nabízeny v tom pořádku, v jakém jde podle psychoanalýzy vývoj jedince. Každý je přijímá na pozadí své osobní historie, která jim dává jedinečnost. Styl provedení tak nese stopy subjektivního životního příběhu (Schott - Billmann, 1991).

### 7. Hlasový doprovod

Hlasový doprovod je psychologicky vysoce účinná, obecně uskutečnitelná a pro jedince velmi přirozená činnost. I jednoduchý zpěv je dobrým dechovým cvičením, rozšiřuje hrudník a zvyšuje vitální kapacitu plic. Navozuje relaxaci svalstva, které již dlouho využívá logopedie při nápravě koktavosti. Zlepšuje nejen obecnou hudebnost, ale rytmem, intonací a barvou obohacuje i řečový projev (Sedlák, 1990).

Hlas tanec doplňuje a činí z něj širší zážitek jak pro tanečníka, tak pro diváka. Podtrhuje pohyb, zdůrazňuje ho a spolu s ním má velkou abreakční sílu. Tvoří samostatnou kapitolu aktivní muzikoterapie.

Důležitý je také dialog mezi terapeutem a sborem, který vzniká hlasovou alternací (terapeut předzpěvuje jednu melodii, sbor mu odpovídá jinou).

### 8. Binarita

Primitivní umění se vyznačuje párovostí. Začíná střídavým podupáváním obou nohou a šíří se na všechny ostatní části těla. Pohyby jsou zdvojovány, jsou identické, symetrické nebo komplementární. Můžeme je opět pozorovat u dětí, které znovu a znovu berou a upouštějí nějaký předmět, otvírají a zavírají dveře, rozsvěcují a zhasínají světlo.

Pohyby sdružené v symetrické nebo komplementární dvojice přinášejí cvičícímu pocit uspokojení a harmonie.

### 9. Trans

Rezonující a postupně se zrychlující rytmus bubnů, opakování kroků a gest a radostná atmosféra ve skupině vedou k mírné změně vědomí. Lehký trans je žádoucí, protože zvyšuje zaujetí každého účastníka pro činnost, rozpouští obrany, ostýchavost a strach z trapnosti,

ze zesměšnění. Rozrušení racionální cenzury umožňuje pustit se v pohybovém a hlasovém projevu pokaždé o něco dále, hlouběji. Podvědomí se otevírá pro přijetí nabízených symbolických vzorců jednotlivých cvičení. Trans snižuje únavu a naopak zvyšuje radost z pohybu.

### 10. Hra s transgresí

Hřejivá atmosféra a mírný trans umožňují přehrávat i vážné jevy (např. agresivitu nebo svádění) s nadhledem a humorem. To, že tanečník něco předvádí jenom „jako“, nijak nesnižuje účinnost takového cvičení. Jako dítě ve hře si může odreagovat jinak potlačené emoce. Hra přitom slouží jako diskrétní závoj.

### 11. Sublimace

Druhým podobným závojem je umění. Během seance primitivního výrazu se tanečníci snaží zdokonalovat své pohyby, snaží se přiblížit svému ideálu a dosáhnout krásna. Primitivní estetika je jednoduchá, vyznačuje se dlouhými nezaoblenými liniemi a pravými úhly. Odmítá vše příliš zdobné. Gesta se stávají krásnými, vycházejí-li z nitra a jsou-li pravdivými, smysluplnými. Tanečníci jsou zároveň umělci a zároveň materiálem čekajícím na zpracování, což tanec odlišuje od jiných forem arteterapie. Tento fakt umožňuje vysokou autentičnost výrazu. Setkání se skupinou navíc obohacuje vlastní rejstřík pohybových forem a umožňuje reciprocitu.

### 12. Rituál

Rituální stereotyp je skupinovou záležitostí a má úzký vztah k obřadu. Stereotypizace navyklých úkonů v dané posloupnosti je důležitá pro jeho správný průběh. Lidem dává pocit sounáležitosti a vytváří působivou atmosféru sdílení emocí. Rituální činnosti vkládáme nejrůznější významy, její účastníci věří, že jejich obřad má transcendingující význam, že jsou jeho prostřednictvím spojeni s něčím, co je samotné přesahuje, co dodává sílu jejich snažení a propůjčuje hlubší smysl jejich životu.

Primitivní exprese je zároveň skupinovou slavností a zároveň symbolickou psychoterapií. Nabízený rituál v sobě obsahuje metaforu zobecněné lidské zkušenosti, poskytuje také bezpečí pevně daných hranic a umožňuje řídit a strukturovat uvolněnou energii.

Primitivní exprese je adresována široké veřejnosti; zdravým i duševně nemocným. Představuje scénu, kde se odvíjí proud života plný lidského snažení a tuh, skupinových interakcí i individuálních tajných „modliteb“. Je to oslava energie jako životabudiče - člověk, který tančí, je opakem mrtvé nehybnosti...

Literární odkazy v textu:

Il'jina, G. A.: Osobennosti razvitiya muzykal'nogo ritma u detej. Voprosy psichologii, I, 1961.

Mihule, J.: Puls a impuls. Sborník Čas v hudbě. Svaz českých skladatelů a koncertních umělců, Praha 1984.

Sedlák, F.: Základy hudební psychologie. SPN, Praha 1990.

Schott-Billmann, F.: L'expression primitive. Lien social n. 114, Paris 1991.

Schott-Billmann, F.: Quand la danse guérit. La recherche en danse, Paris 1994.

Dr. Jaroslava Bližkovská,  
Psychologický ústav FF MU  
v Brně

## Jednou/dvěma větami

Společnost Columbia Pictures zakoupila práva na román Irvina Yaloma „Lying on the couch“.

**Ještě jednou doporučujeme - pro ty, kdo se rozhodují na poslední chvíli - účast na 17th World Congress of Psychotherapy, který se koná „za humny“: ve Varšavě 23.-28. srpna 1998. Kontakt na sekretariát je e-mailem: bztp@univ.waw.pl, nebo telefonem: 48 22 8271123, faxem: 48 22 8275951.**

Konfrontace registrují nárůst předplatitelů největší od rozpadu Československa. Napsat a zaslat příspěvek (zvláště krátký: glosu, recenzi, komentář) můžete stále kdykoliv!

**Tomu, kdo nečetl, doporučuji: rozhovor s V. Strnadem v posledním PROPSY, sledovat tento časopis, přečíst si román Cit slečny Smilly pro sněh, pořídit si alespoň některou z knih Jána Praška (Kognitivně-behaviorální terapie depresivních poruch: s M. Šlepeckým, Kognitivně-behaviorální terapie úzkostných stavů a depresí: s J. Kosovou, nebo: Panická porucha a její léčba: se spoluautory).**

Celostránkovou ukázkou z nové tvorby představily jedny letošní jarní Literární noviny Margitu Bartošovou, m.j. i autorku známou z Konfrontací (Jako v zrcadle). Její další knihu chystá nakladatelství Prostor.

**Uniknout by vám neměla sbírka Miroslava Huptycha TAROT A TRAKAŘE, plná autorových - skvostných - barevných koláží. Recenzovat budeme příště.**

Nudíte se? Naučte mluvit svou andulku! Změňte svou hlavu v přistávací plochu. Napište, jak se vám líbí poslední číslo Konfrontací. (zvl)

## V příštím čísle najdete:

Peter Felix Kellerman: Zvládání interpersonálních konfliktů

Vratislav Strnad: Závislost na diagnóze závislosti

Stanislav Kratochvíl: Kniha ze školy Alberta Ellise

Psychoterapeutické diplomky

Pokračování stati Williama Kautze o „průchozích jedincích“, neboli „intuitivcích“

James Hillman pléduje za demony

Třetí část Kapesního slovníku současných psychoterapeutických směrů

Zpráva ze zasedání evropských psychoterapeutů ve Francii

Narativní...?

## PROŽÍVAJÍ HERCI?

Blanka Kolínová

Oblasti umění se věnuji, aktivně i jako lektorka, přes dvacet let (tanci - stepu, divadlu malých forem, loutkařině). Deset let se věnuji též výchovné dramatičce, což je specifický směr a způsob výuky<sup>1</sup>. Na počátku devadesátých let jsem se potkala s psychoterapií, již se od té doby věnuji systematicky. Zejména má lektorská činnost, mne vedla k porovnávání shod a rozdílů mezi „výukou“ oborů umění a výcviků škol, metod a technik psychoterapie, které prostředků umělecké tvorby využívají. V počátcích tohoto setkávání se s psychoterapií jsem byla překvapována hned dvakrát. Jednak údivem samotných psychologů, pro něž tyto způsoby práce (na seminářích muzikoterapie, arteterapie,...) byly v tom, jak je také možno přistupovat k duši klienta, „objevováním Ameriky“. Každý jsme však někdy někde poprvé (a dnes je situace již jiná).

Druhým typem překvapení pro mne byly výroky typu: „Nikdy nevím, jestli se dá hercům věřit, jestli to myslí doopravdy“, nebo: „Jasně, že se můžeš radovat, když to umíš zahrát“. Slýchala jsem je poměrně často. Teprve později, díky porovnání s dalšími výcviky a semináři mi došlo, že jsou to hodnocení zaměřená spíše na profesi samu, než na mne osobně. Provázely totiž nejen mne, ale i mé kolegy, kteří se kdy v těchto „krajích“ vyskytovali. A zvláštním znakem bylo, že tyto výroky se začaly objevovat teprve tehdy, když se dotyčný, umění se věnující jedinec ke své profesi přiznal. Nikdy a nikde před tím jsem se nesetkala s takovým množstvím „diagnóz“,

předsudků (a projekcí) o tom, co to je divadlo a herectví, a - to zejména - z úst psychologů, počítajíc v to i skupinové facilitátory. Snad právě proto, že se zabývají duší člověka a prožíváním. Pokud by však měli mít ve výše uvedených výrocích pravdu, znamenalo by to totéž, co škrtnout prožitek z jednání člověka - herce (a tedy i kohokoli jiného): když „všechno je jen jako“. Paradoxní pak bylo právě to, že sami psychologové se na těchto výcvicích cítili povoláni užívat stejných prostředků jako herci (např. hraní rolí,...) a na rozdíl od nich - herců mohli být jediné pravdiví. (Proč? Třeba díky teoretickému vzdělání? ... Mám zkušenost, že předchází-li zážitku, nebo je výlučné, jediné, je často spíš zavádějící nebo/i blokuje.)

Výuka hlavních předmětů uměleckých oborů (loutko/herectví, výchovné dramatiky, ale i režie, scénografie, někde dokonce i při výuce malířství, aj.) probíhá *zážitkovou*, tedy - v jazyce terapie: *experienciální* formou. K danému výrazu, gestu či postoji se dospívá nikoli memorováním toho, kam má být zaměřen zrak či položena ruka, ale skrze postoj vnitřní - jeho zkoušení a zakoušení. Skrze prožitek. Nejde tedy rozhodně o pouhé nebo záměrné předvádění ve smyslu vnější, povrchní nápodoby (i když i takové osobnosti a směry lze nejen v divadle jistě nalézt). Je-li prožitek sdělován pravdivě, pak je nutně prožíván *ted' a tady* a takto je sdílen. K prožitku je i tady třeba dospět, nechat se dovést - v situaci a ze situace. Je tedy jedno pokolikáté, protože se tak děje vždy v jistém smyslu poprvé. Plyne z toho tedy, že onou „nápodobou“ jsou vlastně jen pevně dané okolnosti (např. text, scéna). Ty potom, logicky, zůstávají po nějakou dobu stejné. Ani psychoterapeut si však nepronajímá pro každého klienta novou ordinaci jen proto, že

v té staré se před hodinou už s někým sešel. Podobností mezi psychoterapií a výchovou k umění, krom experienciální povahy, by se našlo víc. Například i zde se dbá na to, aby zážitek a jeho předvedení byly sebe/reflektovány. Současný náhled na vlastní prožitek je pak velice podobný postoji terapeuta, který provází klienta. (Herec takto „obsahuje“ oba póly v sobě samém - a, pochopitelně, užívá je k jiným cílům.) Přirozeným důsledkem takového procesu pak bývá integrace - zážitku i osobnosti. Žádný z uměleckých oborů není jistě terapií jako takovou, pokud si čistě terapeutické cíle neklade jako hlavní (- pokud ano, jistě přestává jít výlučně o umění.)

Mnoho a mnoho momentů je však i při běžné výuce tzv. umění přesně tím, čím je terapeutický proces sám.

Neboť tu jde o to, přiblížit se k meritům věci skrze vědomý reflektovaný prožitek i skrze spontánní, kongruentní vyjadřování tohoto prožitku a adekvátně k situaci.

<sup>1</sup> Užívá se ho nejen při výuce předmětů („škola hrou“), ale i jako nástroj osobnostního rozvoje dětí, mládeže i dospělých (zejména při profesní výuce učitelů a vychovatelů MŠ a ZŠ). Častým přístupem je i v oblasti zájmové činnosti - až po specifikum, divadlo dětí. Je úzce spjat s užitím postupů a prvků umění dramatických, ale i s dalšími jako jsou hudba, kreslení aj. výtvarné postupy, s pohybovou výchovou ad. Pedagogika a (základy) psychologie jsou nedílnou součástí vzdělání výchovného dramatika. Studium probíhá též praktickou - zážitkovou formou. Obsahem a středem zájmu je tu především reflektovaný *proces a celistvost* účastníků, a nikoli výkon.

## „Psychoterapie a umělecké možnosti (formy, způsoby)

### vyjádření“

#### anketa

Který umělec, které vaše setkání s uměním - kdo, čím, kdy - vám přinesl(o) nejvíce podnětů? Sledujete umění i dnes? Které? Vyjadřujete se sami nějakou uměleckou formou?

(Chápejte prosím tuto troj-/či čtyř-jedinou otázku jako jedinou: můžete na ni odpovědět po svém.)

### F. Skála jr.:

Bosch, Pieter Brueghel, lidové umění, výstava současné španělské malby v Praze (Městská knihovna ve druhé polovině 70. let), groteskní baroko, vlámská gotická knižní iluminace, Jean Tinguely, l'art brut, krétská kultura (hlavně drobné plastiky, bronz a nádoby), umění přírodních národů, hliněná adobe architektura, Chuchol, Plečnik, výstava Aléna Diviše, A. Kubin, kreslí nových amerických comixů 80. let, Kienholz, Oldenburg, americký design 50. let, Pompej - fresky, italské umění a design 40. let, B. Reynek, benátská architektura atd.

— Snažím se sledovat všechno, ale nejde to.  
— Pracuji v oborech: sochařství, ilustrace, architektura, anim. film.

### Margita Bartošová, malířka:

Poslední 1 rok jsem oslovena a uchválena osobou a dílem p. Hapky. Od té doby, co ho znám, je mi lépe než dřív. Každé ráno se probouzím a říkám si: „Existuje p. Hapka.“ Pak na něj celý den myslím. A je mi lépe.

Vidím na něm, jen a pouze na něm, co i já jsem sama odjakživa chtěla a co jsem dosud na žádném žijícím umělci neviděla: Že umělec, za kterého se sama považuji, může být lidmi přijímán, a naplňovat tak to, k čemu je povolán. Že ho chtějí a mají rádi! Chtěla bych být jako p. Hapka! Chtěla bych, aby mé obrazy a knížky byly takové jako písnička *Dívám se, dívám*. Pak mi bude ještě líp... Dělán pro to, co mohu. Poznala jsem p. Hapku v pravou chvíli. Dovoluji si v něj věřit, doufat v něj a srovnávat se s ním. Cítím, že máme hodně společného, ba stejného, že jsme si dokonce podobní!

### MUDr. Vladislav Chvála:

Pro mě osobně byly důležité knihy, hlavně pohádky, verneovky, májovky, v dospívání stohy intelektuálních setkání s různými autory. Ale všechen ten informační chaos ve mně k životu probudila mnohem později kniha jediná: Pán prstenů. Jako by obrazy, které se ve mně střádaly, potřebovaly obživnout. Přímou práci nejčastěji používám metafory z pohádek, ale jsem závislý na tom, co četli pacienti. Bojím se, že tím, že nemám televizi, může mi chybět velká část společného jazyka s nimi. Nejde totiž o pohádky nebo obrazy, ale o sémantické pole, jeho podobnosti se líp nebo hůř domlouváme. Takže: nejde ani tak o to, co z umění konzumují terapeuti sami, jako o to, co vůbec z umění vnímá nejširší veřejnost i s námi dohromady.

Nenechám si, pokud možno, ujít žádný nový český film: ty dobré jsou přesně o tom, co nejvíc potkávám v ordinaci a o čem s Trapkovou diskutujeme. A ty druhé? Zdá se mi, že technické možnosti filmu se dostaly na úroveň materializace lidských snů: nic není už nemožné, lze realisticky natočit jak setkání herce s již nežijícím prezidentem, tak utkání lidí s hmyzem na cizí planetě. Tak co je tedy skutečnost? Proto stále víc miluji divadlo, kde

nehrozí bizarní únik z reality, ale vždycky jsou tam lidi s lidma. Za poslední rok jsem viděl 10x *My Fair Lady* v libereckém divadle, protože je to prostě geniální představení. (Ale stihl jsem i mnohé jiné.) Zdá se mi, že mě divadlo očistí víc než lázeň. Očistí mi duši.

### Zdeněk Rieger:

Otázky této ankety jsou pro mne těžko zodpověditelné. Neměl-li bych to štěstí setkat se s uměním, nebyl bych tím, kým jsem. Možná. Umění podstatně obohatilo moje poznání světa a lidí. Možná. Bez básní a básnění bych - možná - neměl to štěstí přiblížit se k mapě bludiště existence. Říkám básně a básnění - a myslím tím vše, co má co společného s uměním, tedy i kumšt výtvarný, hudební (ach!), dramatický (achach!), prozaický (och...) a další. Také některou filosofii.

Měl jsem to štěstí, že jsem v životě potkal několik živých a dnes již nežijících kumštýřů. Například Františka Hrubína. Nebo Oldřicha Mikuláška, s nímž jsem se berlil (nosil tehdy berle) v pražské Viole. Anebo Gingsberga v hnědých plátěnkách a trochu lesklým nosem (jakoby se tím zvětšoval) - to vše ještě v dobách dávno a dávno před listopadem 89. Nemluvě o Sýsovi a Žáčkově a Hrabětovi a Skarlantovi a Peterkovi (tyto autory jmenuji zcela naschvál). A mluvě o Huptychovi, jemuž právě vyšla další sbírka básní, a Léblově a Šimanovském a Kafkové a Berkové a dalších. A mlčící také o tom, že mi napsal Závada a Seifert a - třeba - Ludvík Kundera poté, co si přečetli moji oficiálně vydanou prvotinu (možná *oficiální jedíntinu*, o minulých neoficiálních a možná i budoucích oficiálních samizdatech nemluví). Tyto autory jsem měl to štěstí poznat tvář v tvář. A bylo jich mnoho a mnoho i z jiných oblastí kumštu - od výtvarného umění, například malíř světových kvalit Vladimír Novák, až po

herectví, kupříkladu první prezident nadace REMEDIUM Petr Čepek. Bylť jsem dokonce kdysi částečně jedním z nich... Kromě těch, které jsem měl tu čest potkat, prošli a procházejí mým životem ještě další kumštýři: ti, které jsem živě nepoznal - a bez nichž bych také nebyl tím, kým jsem. Možná. Třeba František Halas. Ten je na 1. místě. Anebo Jan Neruda. Karel Hynek Mácha. Ty nám svět může jen závidět. Holan! A ze světa kupříkladu Rimbaud a - třeba - Eliot: dvě dimenze poezie na hranách bytí. Někteří zněli a odezněli (a třeba se znovu rozezní): Hemnigway. Někteří zní dlouze: Čechov či Singer anebo Malý princ. A někteří zní tím, jak nezní (tajemství). Mnozí z nich byli odborným podnětem pro práci kterou dělám. Patří sem třeba Pastýřka putující k dubnu od Jefferse. Indická báseň Sidhártha od H. Hesse. Či Bergmanův Fanny a Alexandr. A Goya - jeden z nejmladších! El Greco, František Tichý... A... a ti ostatní.

Z výše uvedeného možná vyzněla odpověď na otázku: „Vyjadřujete se sami nějakou uměleckou formou?“ Odpověď zní: A-a-a-ano. Vyjadřuji se tu a tam psaním (literaturou) a někdy čarám (kresby a grafiku). Snažím se „to“ integrovat i s prostředím za hranicí kumštu. „Tak nějak“. A trochu se stydím, neb tento způsob „vyjadřování“ jest hodně bytostný... Ale - byl bych bez něho již možná vyhaslým (jak trefně překládá pan doktor Eis slovo *burn out*, jehož poloplným pólem jest *bur čák*). Možná.

### Miroslav Huptych:

Rozjitřen dospíváním jsem začal nacházet v poezii cosi, co dodnes neumím popsat. Byla by to řada jmen, ale mám-li jmenovat někoho, koho jsem osobně poznal a kdo mi učaroval, pak tedy Oldřich Mikulášek a Jan Skácel.

Čtu, píši verše, dělám koláže, současné umění

se snažím sledovat, ale mám pocit, že usleduji jen odjíždění vlaků.

Před týdnem jsem jel vlakem do Budějovic. Za okny poslední březnový poprašek sněhu a jitřní slunce. Přemítal jsem, kterak napsat báseň, aby byla čistá a průzračná jako to ráno. Přemítal jsem nad formou. Nakolik je autentický záznam pocitů tvorbou a nakolik do toho vstupuje rozum se svými fintami. Najednou jsem si povšiml, že podél trati ubíhá silnice a je čistě bílá, ještě žádné auto nejelo... Vnímá jsem to jako zázrak. A byla v tom i odpověď na mé úvahy. Prožitek si najde formu. Důležité je vnímání.

Bylo to na pohřbu Oldřicha Mikuláška. Už pozdě v noci v bytě Mikuláškových, kde zůstalo pár smutečních hostů. Po slovech a moravském víně došlo i na zpěv. Krásným, čistým hlasem zpívala manželka Mikulášкова syna. V pokoji bylo přítmi, seděl jsem vedle Jana Skácela. Básník zpíval špatně. Chraplavým hlasem a hodně falešně. Myslel jsem na melodičnost Skácelových veršů, uměl to s českou řečí jak málokdo. Přítomnost mrtvého básníka, prostoru, který obýval, jeho blízkých, kteří ho vzpomínáním vyvolávali, čas, který jsem měřil odjezdem nočního rychlíku, a čas, který se zastavil. Teskné moravské písně, půvabná a může podobná žena, autentický nezpěv básníkovy přítelky... Konec otázky zní: Vyjadřujete se nějakou uměleckou formou?

Přemýšlím o kráse formy. Dřív jsem se domníval, že právě krása je hlavním předpokladem uměleckosti. Nyní si všímám spíše toho „chraplavého“ vyjádření prožitku.

## Předmluva k článku Williama H. Kautze

Vážený čtenáři,

překladem tohoto článku jsme chtěli znovu upozornit na téma možnosti naší psychiky. Ti, kterým se tyto možnosti často nepozvány, nežádány, objeví jako nezvaní hosté, jsou ve zmatku. První, co hledají, je rámec, který by jim pomohl pochopit, co se to děje.

Od nás, za kterými přijdou, očekávají, že jim dáme tento rámec a že je budeme na cestě jejich zážitků nějaký čas provázet, pomůžeme jim s novým rozměrem jejich psychiky tak, aby se mohl rozvíjet jak ve prospěch svého hostitele, tak ve prospěch druhých.

Předpokládá to 1. schopnost odlišit fenomény, které shrnujeme pod společný pojem psychospirituální krize, a symptomy, které mohou být součástí psychopatologie jiného typu.

2. schopnost nebát se neznámého.

Pod bodem 1. se skrývá vyjádření myšlenky, že když někdo má nenormální zážitky, neznamená to, že je nenormální.

Pod bodem 2. se přimlouváme za rozšíření naší profesionální kompetence daleko za hranice toho, kdy si myslíme, že pomoci můžeme jediné tehdy, když „rozumíme“ tomu, co se s klientem děje.

Téma článku ukazuje jen malou výše toho, co je prezentováno pod složitými a měnlivými obrazy psychospirituální krize. Svojí precizností dává odvahu zkoumat fenomény, kterými se manifestuje rozměr lidských schopností, které, kdybychom žili jinak a možná jinde, by mohly být praktickou a všednodenní součástí života každého z nás.

Není divu, že se v daném prostředí života objevují tyto fenomény jako krize a nikoli jako pozvolný vědomý vývoj.

Naučme se pomáhat lidem, kteří přicházejí s tím, že mají „o něco víc“, jinak než těm, kteří přicházejí s tím, že mají „o něco méně“. (Na překladu se spolu s Míluší Kubíčkovou a Denisou Svobodovou podílel Michael Vančura, za konečnou podobu textu a předmluvu je odpovědný Michael Vančura. V tomto čísle přetiskujeme 1. část Kautzovy stati.)

## „Přímé poznání“ (channeling) a intuice Rozpoznání a zpracování spontánních zkušeností přímého poznání - channelingu

William H. Kautz, Sc. D.

### Úvod

V současné době stále více a více lidí slychá vnitřní hlasy, má zkušenost vizí nebo zjišťuje, že je schopno písemně, a bez přemýšlení o psaném, zachytit souvislé a smysluplné zprávy. Někdy je obsah takové přijaté zprávy překvapující, užitečný a hluboký; může se dokonce zdát být inspirován něčím, co vnímáme jako vyšší než jsme my sami. V jiných

případech může taková zpráva vypadat bezvýznamně, podivně, může vyvolávat zděšení, či pocity manipulace. Zúčastnění pociťují přinejmenším rozpaky nad tímto jevem samotným, ale častěji zmatek a dokonce i strach. Mezi běžné reakce patří fyzické symptomy jako je únava, deprese a proměnlivost nálad. Ti, kteří procházejí zkušeností „přímého poznání“ mohou cítit nejistotu, zda nejsou obětí přeludu, začínající mentální poruchy nebo dokonce šilenství. Někteří mohou vnímat takovou zkušenost jako ztrátu kontroly. Vzhledem k tomu, že na fenomén „přímého poznání“ neexistuje obecně uznávaný názor, dokonce ani mezi psychology nebo psychoterapeuty, je pro ty, kteří jej prožívají, obtížné hovořit o něm s rodinou, přáteli nebo s jinými lidmi. Brzy se cítí izolovaní a bezradní, nevědí, kam se obrátit.

Účelem tohoto článku je popsat fenomén „přímého poznání“ (channeling), co to vlastně je a co to není, odkud se objevuje, jak se projevuje, k čemu je dobrý, kdo jej může využívat, jeho přednosti i možná nebezpečí. Článek se pokusí zodpovědět často kladené otázky jako např.: Je „přímé poznání“ darem, jenž má být podporován a rozvíjen, nebo by se mu mělo zabraňovat jako něčemu nebezpečnému a snad i zlému? Může být určitým způsobem užitečný a konstruktivní, nebo se s ním má zacházet jako s patologickým jevem a jako takový jej léčit? Obecně: co je důvodem dnešní zvýšené frekvence výskytu channelingu, nebo přinejmenším jeho častějšího zaznamenání? Známe nějaký precedent tohoto jevu? V čem by nám to mohlo pomoci?

Nadějí a záměrem tohoto článku je pomoci těm, kteří byli vrženi do kontaktu s tímto způsobem vnímání - buď s úmyslem stát se nositeli tohoto jevu, nebo spontánně a možná i proti své vůli - popřípadě jako členové rodiny či terapeuti. Naším cílem je umožnit všem takovým jedincům zkušenosti „přímého poznání“ lépe porozumět, a tudíž i nabýt schopnosti s prožitky přiměřeně pracovat.

### „Přímé poznání“ (channeling) a intuice

„Přímé poznání“ (channeling) je jedním ze zvláštních projevů intuice. Intuice je mentální proces přijímání informací přímo do oblastí mysli, aniž by nevyhnutelně bylo využito některého z fyzických smyslů, nebo některé rozumové schopnosti nebo paměti. Stejně jako naše racionální a kognitivní funkce je intuice funkcí „vnitřní mysli“. To znamená, že toto vnímání je z větší části nevědomé, ale může do vědomé pozornosti proniknout různými cestami. Mezi ty nejběžnější patří sny, denní snění, varovná tušení, náhlé vhledy (aha!) a tzv. „gut feelings“ (podobné našemu „cítím to v kostech“, pozn. překl.).

My všichni čas od času zakoušíme takovéto formy intuice, byť jim příliš nedůvěřujeme. Také si je můžeme nebo nemusíme pamatovat. Ve skutečnosti (jak bude vysvětleno níže), my všichni využíváme intuici dosti široce a v každé chvíli našeho běžného života. Protože však intuice funguje většinou na nevědomé úrovni, její přítomnost není normálně zaznamenána jako taková. Alespoň tomu tak není v naší západní společnosti, kde intuice bývá spíše popírána. Zvykli jsme si připisovat viditelné důsledky našich

myšlenkových procesů našim rozumovým schopnostem, a nikoliv intuici, i když obě funkce jsou zastoupeny více méně stejnoměrně.

Někdy se intuice projeví ve formě „přímého poznání“ (channeling), nebo v některém z jejích méně obvyklých forem projevu. K „přímému poznání“ či bezprostřednímu zření v podobě channelingu, dochází obvykle ve stavu sníženého vědomí nebo ve stavu transu. Tímto je dočasně odsunuta kontrola, kterou má jedinec v bdělém vědomí a v průběhu provádění jakýchkoli činností. Cokoliv je uloženo v hlubších úrovních mysli, může v takovémto případě svobodněji vstoupit do bdělého vědomí. To, co ve skutečnosti vyplouvá při takovém „otevření“ mysli, se u každého jedince významně liší a často také závisí na dané situaci. Tyto rozdíly vyvolávají různorodé formy „přímého poznání“ a vytvářejí také široké spektrum pocitových stavů: od potěšení, míru a extáze, k pocitům omezení, manipulace a strachu. Bezprostřední „přímé poznání“ se může projevovat v podobě psané nebo mluvené, v podobě vizuálních obrazů, vnitřních hlasů nebo jemných dojmů, anebo může fungovat pouze jako nějaké „vnitřní poznání“, které nemusí mít vůbec žádný zjevný vnější výraz. Tytéž důsledky mohou nastat i u jiných projevů intuice, ačkoliv nejsou obvykle tak zřetelné a silné, jak je tomu u channelingu.

Mělo by být již zřejmé, že „přímé poznání“ (channeling), je pouze jedním článkem širokého spektra mentální aktivity, který operuje od velmi malého rozsahu až po silný proud informací z vnitřní, nevědomé mysli, až po mysl vnější, mysl vědomou. Intuice je jménem tohoto proudu a channeling je pouze jedna z cest, kterou intuice využívá a skrze níž se navenek projevuje. Tento proud nás, jako lidské bytosti, živí a podporuje zejména prostřednictvím inspirací, snů, občasných vrcholných zážitků hlubokého vnitřního poznání a jako druh průběžné oživující stimulace duše. Ti jedinci, jejichž proud je z různých důvodů blokován, mají stejné potíže jako jedinci, jejichž proud je nadměrný a neregulovaný, ačkoliv obě skupiny mohou být sužovány odlišným způsobem.

Již i psychologové jsou postupně nuceni připustit, že lidská intuitivní schopnost je podstatnou složkou téměř všeho rozhodování, řešení problémů a tvůrčích činností. Bez intuice by byl náš život mdlý, pokud bychom vůbec dokázali přežít. Lidé z velké míry závisí na přirozené intuitivní vybavenosti mysli, kterou máme všichni k dispozici a kterou využíváme, ačkoliv většinou nevědomky, nedůsledně a bez záměru.

### Historie tzv. channelingu

Krátké nahlédnutí do historie channelingu nám umožní pochopit, že channeling není vůbec jevem novým a že se o něm můžeme mnoho naučit ze zkušeností našich předků. Přesvědčíme se, že v této oblasti nemusíme být tak nevědomí, jak by si vědecká obec mohla myslet.

Intuice, včetně channelingu, je dozajista stará jako historie sama. Byla pravděpodobně praktikována od samého počátku existence člověka. Existují důvěryhodné důkazy o channelingu, z doby již před čtyřmi tisíci lety, které dokazují existenci těchto jevů

v průběhu celé známé historie téměř všech kultur s dosud zachovanou písemnou tradicí. V tzv. "necivilizovaném" světě, je i dnes channeling běžně, široce, otevřeně a s úctou praktikován, aniž by byl označován za něco bizarního či jako příznak nemoci. Vskutku, jak může lovec, sběrač bylin, bojovník, dobrý vůdce, léčitel/šaman nebo dokonce rolník, provádět svou práci dobře, aniž by se mohl dostatečně spolehnout na svou intuici? Smyslové podklady poskytují příliš málo informací pro rozumné vykonávání takových činností bez vnitřní pomoci. Posílení intuitivních schopností jedince bezpochyby napomáhá také nedostatek dobře rozvinutého sociálního kontextu pro jeho intelektuální rozvoj.

V západním světě (17. stol. a později, po rozvoji vědy - viz níže), byla situace zcela odlišná. Protože channeling nebyl přístupný zkoumáním vědy, většina lidí praktikujících channeling to skrývala před očima veřejnosti. Tito lidé aplikovali svoje dovednosti nerušeně v oblastech léčení, napomáhání druhým lidem lépe porozumět sobě samým, a příležitostně i praktickým způsobem poradenství v oblasti plánování či obchodních aktivit (např. pro panovníky). Samozřejmě, že se vždy vyskytlo pár statečných nebo bláznivých jedinců, kteří praktikovali veřejně, často ve spojení s náboženstvím. Tito byli někdy uctíváni jako věštcí, proroci či poslové Boží, ale mnohem častěji byli upalováni nebo za svoji činnost jinak perzekuováni.

V pol. 80. let nabyl fenomén channelingu znovu popularity ve Spojených státech. Praktikovalo jej mnoho lidí, znovuobjevila jej média a channeling se stal tématem tuctů knih, stovek článků, několika televizních reportáží a dokonce několika filmů. Jen málo takovýchto populárních příspěvků popsalo fenomén věrně, nebo dokonce poctivě, takže názor veřejnosti je v této souvislosti velmi deformován. V současné době populární zájem o channeling poklesl, jak v USA tak i v Evropě. Ačkoliv je channeling méně zaznamenanatelný, stále ještě je praktikován jako intuitivní umění, spíše privátně než veřejně, a to za účelem poradenství a rozhodování v obchodních záležitostech.

### Společenský názor na zkušenosti „přímého poznání“ (channeling)

Je oprávněné se tázat, proč není channeling šířeji uznáván, studován a lépe chápán oficiálními institucemi společnosti - převážně vědou, psychologii a náboženskými organizacemi? Existují nějaké oficiální prameny, na něž bychom se mohli obrátit, ve snaze tomuto jevu lépe porozumět?

Všechny tyto instituce, stejně jako média, mají tendenci pohlížet na channeling buď s nezájmem, nebo s podezřením. Možná bychom to mohli očekávat, v souvislosti s jejich rolí samozvaných oficiálních ochránců společenské „pravdy“. Ačkoliv z různých důvodů, všechny tyto instituce zaujímají konzervativní stanovisko.

Média mají tendenci tento fenomén prezentovat v nanejvýše pokrouceném stylu: nepřesně, jako něco tajemného a abnormálního (tj. jako „novinku“) a často s posměchem. Ovšemže reportéři, kteří takovéto historicky tvoří, nevědí, kde skutečné informace o tomto jevu získat. V důsledku toho jejich příspěvky obvykle odrážejí buď neinformované veřejné

mínění, nebo ty nejdivočejší aktivity, které lze s fenoménem spojovat, místo aby divákům předkládali nové a užitečné informace. Takové zprávy potom spíše zvyšují veřejný zmatek, než aby jej rozptylovaly.

Vědci a výzkumníci se povětšinou nezajímají o duševní projevy, protože tyto vybočují z rámce jejich kompetence. Protože se od nich, jakožto od zástupců společenské autority, očekává schopnost vysvětlit téměř vše, objeví se vždy někdo, kdo podlehně pokusem prohlásit novou a nevysvětlenou záležitost za pověru a nevědecký nesmysl. Jistěže je channeling jevem nevědeckým, protože s ním nikdy nebylo vědecky zacházeno, avšak takováto tvrzení vypovídají více o omezení vědy než o předpokládané nerealitě tohoto fenoménu. Nicméně, neoprávněné názory těchto významných vědců jsou v moderní společnosti vysoce respektovány, jak veřejností tak veřejnými činiteli, a to dokonce i v záležitostech přesahujících jejich vědecké kvalifikace.

Západní náboženství jsou mnohem tolerantnější, přinejmenším k těm praktikujícím jedincům považovaným za posly Boží, či prožívajícím jiná vnuknutí. Také některá z východních náboženství jsou nakloněna tomu respektovat osoby pracující s vnuknutím nebo osoby vypovídající ve stavu transu. Z největší části se však v náboženských tradicích vyskytuje dlouholetá tradice dogmatického nesouhlasu s přímými poselstvími, na která je pohlíženo s podezřením, dokud není ověřen soulad takového poselství s učením dané církve. Křesťanské církve prohlašují některé jedince za „posedlé“, pokud jejich výpovědi z „přímého poznání“ ohrožují uznávaná dogmata. Existují samozřejmě důležité výjimky, ale většina církevních autorit není o tomto fenoménu lépe informována než média a také není dostatečně přístupna názorům, aby mohla na toto téma klást relevantní otázky.

Psychologie se tradičně zabývá problémy mysli. Tento obor je však v tomto ohledu také málo nápomocný. Na profesionálním poli bývá nedobrym zvykem definovat všechny formy neobvyklého lidského chování jako patologické, se snahou takového jedince léčit a navrátit ho do jakéhosi stavu normality. Naštěstí někteří moderní psychologové zastávají otevřenější a konstruktivnější stanovisko. Vskutku existuje pouze malý počet důkazů pro tvrzení, že channeling je v podstatě patologickým jevem, ačkoliv má i svou patologickou stránku, stejně jako všechny formy lidského chování. To, co pozorujeme u tohoto fenoménu, mohou velmi dobře být první příznaky vpravdě úžasné lidské schopnosti. Může se jednat o latentní a skrytou lidskou schopnost, kterou my všichni máme k dispozici, podobnou vnuknutí, vzhledu a vrcholům tvořivosti, která bývala u nadaných lidí dávno ctěna a respektována, avšak zatím zůstává nepochopena. Skutečně, v lidské historii se tyto výjimečné osobnosti stávaly mudrci, umělci, či duchovními vůdci společnosti. Pokud někteří lidé projevují takovéto formy chování, jistě jim neprokazujeme žádnou laskavost, jestliže označíme jejich zkušenost za nemoc, předepíšeme thorazin nebo doporučíme návštěvu psychiatrie, nebo dokonce umístění v psychiatrické léčebně.

V každém případě objektivní klinické vysvětlení nestačí, neboť ty nejdůležitější otázky se nacházejí na úrovni subjektivních, individuálních zážitků. Dotyčná osoba chce vědět: Co zakouším? Co to znamená? Proč se to děje právě mně? Jak to mohu kontrolovat

a rozvíjet, anebo zastavit, když se mi to nelíbí? Je to iluze, něco jako fantazie mysli, anebo tomu mohu důvěřovat, jako něčemu skutečnému a užitečnému? Proč jsem tím zároveň vzrušen/a i vystrašen/a? Jak s tím mohu nakládat? Kdo mi může pomoci?

### Formy navozování přímého spojení (formy typu channeling)

Praxe navozování přímého spojení se u každého jedince různí, stejně jako tomu je u intuíce. Ten, kdo spojení praktikuje, může být v bdělém stavu, zjevně „spící“, anebo ve stavu mezi tím. Závisí to na speciálních metodách pro odložení osobnosti a běžně zaměstnané vědomé mysli, které považuje on nebo ona právě pro sebe za vhodné. Dotyčná osoba se během channelingu může jevit jako spící, takže si není vědoma konverzace během stavu, kdy byla „mimo“. Na druhé straně může ale také jedinec být plně bdělý a přítomný, tak jako při běžném rozhovoru. Někdy se zdá, že komunikace přichází z odlišné pod-osobnosti či alternativní osobnosti, nevztahující se k osobnosti dotyčného jedince.

Je velmi důležité pochopit jeden významný postřeh, který vyšel zřetelně najevo ze zkušeností v minulosti i v přítomnosti; totiž, že **žádný z těchto způsobů spojení s mimosmyslovým světem by neměl být upřednostňován jako ten jedině správný** „channeling“. Žádný z nich také nemůže být označen jako spojení nízké kvality, přinášející zlo, nebo jinak zavádějící. Nehledě na vnější příznaky, komunikace nemůže být přesnější, hlubší, věrohodnější, či účtyhodnější jen proto, že nositel tohoto spojení užívá tento nebo jiný způsob napojení. Obdobně nemůže být komunikace zamítnuta jako bezvýznamná, nesmyslná, či „zlá“, pouze v důsledku způsobu jejího přijetí. Stejně platí, jsou-li poselství anonymní, nebo se o nich prohlašuje, že přicházejí od historické osobnosti (např. od Sokrata), od ducha zemřelého (strýček Harry), od mimozemské bytosti („Ultron“), náboženské postavy (anděl Gabriel), nebo od jiného „autorizovaného Božího zástupce“. Samozřejmě, že jakákoliv z těchto možností **může** být pravdivá, přinejmenším v určitém slova smyslu. Pokud někdo opravdu nenašel cestu k poznání, je jistě nespravedlivé a může to být i zavádějící usuzovat tak, či onak. Tyto formy komunikace se zdají být pouze součástí hry komunikace mezi vnitřní a vnější myslí. Jsou tak neobyčejné jako symboly objevující se ve snech, v umění a v hudbě - a nejsou doopravdy tím hlavním. Stejně jako ve snech jsme pozváni podívat se **za** toho, kdo poselství přináší, a dokonce za jazyk takového poselství, abychom našli jeho hlubší smysl nacházející se v pozadí.

A kdo jsou ty osobnosti, které se občas v tomto stavu objeví? Vystupují zevnitř mysli propojené osoby, či mají vnější původ? Přicházejí od mrtvých, nebo od jiných bytostí, možná mnohem plněji žijících než si my, pozemšťané, myslíme o sobě? Můžeme je považovat za druh bytostí s námi příbuzných, anebo mají svůj vlastní druh bytí i pravidla sociální výměny? Pocházejí z minulosti, nebo snad existují mimo čas? Atd.

Uspokojující odpovědi na tyto otázky nejsou všeobecně známé a možná, že neexistují vůbec. Ti, kdo prohlašují, že odpovědi mají, to však nemohou nijak dokázat a obvykle nejsou ani schopni je jasně sdělovat. Navíc, se současným nedostatkem vzdělání

v oblastech nefyzikálního života (zejména v západní společnosti), nejsme zřejmě schopni nalézt přijatelné odpovědi. Neexistuje totiž žádný uznaný model, kontext, či jazyk, pomocí kterého by se porozumělo výkladu, byť by byl k dispozici. V takové chvíli můžeme pouze přijmout pozvání k naslouchání poselství přijatých s otevřenou myslí a ověřovat informace obsažené v poselství osobně, v průběhu našich individuálních životů. V této souvislosti mnoho uznávaných osobností již ohlásilo uskutečnění takových testů a pravým hledačem byla přislíbena velká odměna.

### Hodnocení intuitivní komunikace

Jak určit platnost a důvěryhodnost, případně nesprávnost a škodlivost přijaté informace? Hledání tohoto hlubšího smyslu je pro příjemce sdělené informace již samo o sobě intuitivním krokem. V takovém případě platí nezbytnost rozlišení a interpretace všech informací, s nimiž se jedinec setká, ať už jsou přijaty intuitivně či nikoliv, zda jsou výsledkem mimosmyslového vnímání nebo ne, nebo zda přicházejí skrze sebe sama či prostřednictvím jiné osoby.

Příjemce musí naslouchat intuitivní zprávě s velkou pečlivostí, stejně jako při hledání jakékoliv rady, kterou se jedinec rozhodne následovat. Komunikace s průchozí osobou (channel) nebo s jiným praktikujícím intuitivním jedincem („intuitivcem“), je obdobná, jako konverzace s cizí osobou, kterou jsme potkali ve vlaku. Tato cizí osoba může podávat informace přesné, jasné a odpovídající daným otázkám, anebo mohou informace být nesprávné, neurčité či zavádějící, popřípadě mohou být směsicí obojího. Je možné uslyšet nějakou velmi hlubokou moudrost, ačkoliv vše může svědčit o opaku. Řečník může být slavnou osobností, nebo naopak někým, kdo se zpočátku vůbec netěší naší úctě. Jak se rozhodovat o hodnotě něčeho, co bylo vyřčeno cizí osobou?

Všeobecně řečeno, intuitivně odvozené výpovědi musí být posuzovány pouze na základě těchto výpovědí samotných. Tedy nezávisle na tom, odkud a od koho přicházejí. Nezávisle na faktu, že vznikly intuitivně, nebo dokonce proto, že mohou být doprovázeny nějakým neobvyklým paranormálním jevem, jako je pravdivá předpověď, nebo je provází nějaký působivý fyzikální fenomén, či kousek soukromé informace rozpoznané pouze naslouchajícím. Žádný z těchto rysů sám o sobě nevytváří důvěru v pravděpodobnost přijaté informace, ani jejich vztahu k potřebám dotazujícího se. Příjemce musí pohlížet na každou výpověď pouze jako na myšlenku, návrh, nebo hypotézu - něco, co by **mohlo** být pravdou - a musí se sám sebe zeptat: má toto tvrzení pro mě nějaký smysl? Jestliže nemá, měla by výpověď být zamítnuta.

Jinak řečeno, je třeba pamatovat na to, že účelem intuice a vzhledu není získávání přímých odpovědí, ale pouze možných odpovědí korespondujících s úvahami tazatele. Stejně jako při každém zkoumání, skutečné odpovědi musí přijít zevnitř badatelovy mysli. Takovým procesem běžně procházíme, když se rozhodujeme, zda přijmout, nebo nepřijmout něčí radu - včetně rady cizí osoby ve vlaku. Pouze proto, že návrhy přicházejí z niterného

a nefyzikálního prostoru, znějí tajemně nebo vzbuzují posvátnou úctu, se ještě nemusíme vzdávat vlastního kritického soudu, síly svobodné volby, či vlastního vnitřního (intuitivního) smyslu o tom, co je pravdivé a co ne.

### Obsah intuitivních komunikací

Předmětem intuice může být úplně cokoliv - opět, stejně jako s cizí osobou ve vlaku. Ovšem na rozdíl od konverzace ve vlaku intuitivní informace nemusí pocházet z vědomě přijatého poznání nebo z minulé zkušenosti intuitivního jedince. Četné zkušenosti mnoha intuitivních osob bezpochyby odhalují skutečnost, že **perspektivy, myšlenky, faktické detaily a vysvětlení nabízené způsobilým intuitivním jedincem, mohou dalece překračovat jeho vlastní zásobu osobních znalostí a minulé zkušenosti**.

Je zřejmé, že se zde jedná o mnohem rozsáhlejší bázi poznatků, než lze očekávat od běžného jedince, či dokonce i od vysoce vzdělaného specialisty. Hlubší rovina mysli, poskytující intuitivní informace, jistě využívá ke svému verbálnímu vyjádření jazyka, řeči, i dovednosti psaní vnější mysli (mozku), dále paměti a často i osobnosti „průchozího“ jedince a její schopnosti verbální exprese. Lze proto očekávat, že volba slov, konceptů a forem vyjadřování zkušenosti bude odpovídat běžnému způsobu komunikace intuitivní osoby. Hlubší zdroj, z něhož intuitivní informace vycházejí, má ale jen málo společného s vědomým věděním intuitivního jedince.

Faktem je, že i nevzdělaná, neinformovaná a neinteligentní osoba může během svého intuitivního stavu poskytovat vysoce specializované technické a vědecké informace; popisy zaznamenaných či neznámých událostí z dávné historie; popisy situací zcela odlišných od dnešní skutečnosti; informace o budoucnosti (s určitým omezením - viz níže); a dokonce i nejhlubší témata a intimní detaily osobního života. Existují také plně dokumentované případy intuitivních výpovědí, během kterých bylo rozsáhle používáno vyjádření v cizích jazycích, ačkoliv „průchozí“ osoby tyto jazyky v běžném životě neovládaly. Všechny tyto druhy „přímého přístupu k poznání“ byly hojně demonstrovány.

Skutečnost, že takové „přímé poznání“ je vůbec možné, je pro mnohé překvapením, neboť zcela nesprávně předpokládají, že celé jejich vědění pochází z nějakého druhu biologického instinktu, genetické paměti, údajů získaných jejich pěti smysly, či v důsledku kognitivních procesů zpracovávajících informace z těchto zdrojů. Lidské vědění je obecně přičítáno pouze těmto zdrojům informací a zvláště lidským intelektuálním schopnostem, i když tomu tak prostě není. Neexistuje způsob, jímž by mohl pouze lidský intelekt vytvořit zcela novou informaci nebo poznatek, vyjma racionálního navázání na již známé, či z několika zdrojů získané. A pouze ty nejjednodušší závěry a rozhodnutí mají takový racionální podklad, jaký předpokládáme. Proto znovu zdůrazňujeme, že intuice **musí** být považována za hlavní zdroj poznání obsaženého v naší mysli.

V souvislosti s druhy a hloubkou informací získávaných intuitivním tázáním existuje pouze málo omezení, pokud vůbec nějaká jsou. Jedním ze známých požadavků je

pozitivní záměr a motivace toho, kdo informace hledá. Ukazuje se, že je velice nesnadné, ne-li nemožné, získávat prostřednictvím intuice poznatky pro negativní záměry. To znamená, že hledaná informace nesmí být pro nikoho škodlivá. Omezení platí také pro určité informace o budoucnosti (viz níže, oddíl o intuitivní předpovědi). Během téměř 20leté zkušenosti s desítkami intuitivních jedinců a téměř 1500 sezení, bylo získáno velké množství informací jako odpověď na stovky otázek, vztahujících se k širokému spektru témat. Nebyl zodpovězen pouze velmi malý počet okruhů otázek, požadujících podrobné informace.

(Pokračování příště)

## FEJETONY

### Nad kávou o jednom klukovi, o srdci, o konstrukci a dekonstrukci Ivo Kunst

*Rád chodím do práce, když den ještě není doopravdy vzhůru. Nespěchám. Ani tehdy jsem nespěchal. Už jsem měl ordinaci na dohled, když kde se vzal, tu se vzal, prosmýkl se těsně vedle mě střapatý klučina s nějakým mužským v patách. Snad táta. Oba rychle zmizeli za nejbližším rohem. Pokračoval jsem dál, ale s každým dalším krokem jsem si uvědomoval, že ranní pohoda je tatam. Do ordinace jsem dorazil rozmrzelý a nespokojený. Odložil jsem kabát a pak se začaly vracet vzpomínky.*

*Bylo to před lety. Začínal jsem. Plný ideálů a teoretických znalostí jsem chtěl znát lék na každý bolák. Tenkrát jsem podobného klučinu chytil za ruku a přivedl do ordinace. Bylo nevklidné ráno a v pyžamu se třásl zimou. Ještě dnes cítím, jak jeho studená pěstička mé dlaně vzdorovala. Druhou rukou pevně svíral plyšovou packu králíka. Bylo mu asi šest nebo sedm a matka ho právě vysoudila. Žil teď s ní v domě jejího nového přítele. Táty ani chlapce samotného se soud moc na názor neptal. Matka byla zase těhotná, a tak vzal její partner výchovu do vlastních rukou. Ve vsi se o tom tenkrát dost povíдалo. Třeba to, že mu do rukou nepatří ani opratě, natož výchova kluka.*

*Když se klučina i králík s kratším uchem v ordinaci trochu ohřáli, zavolal jsem matce a také příslušné sociální pracovníci. Dnes se dívám vlastní naivité, s jakou jsem předpokládal, že i pro úřednici někdejšího národního výboru bude chlapcův příběh důležitější než probírání včerejšího televizního seriálu s kolegy. Ani jsem se nenadál a chlapec skončil v diagnostickém ústavu.*

*Zařekl jsem se, že už do žádného příběhu vstupovat nebudu. Jednu dobu mi docela přišla vhod načtená a naposlouchaná moudra o epistemologické pozici terapeuta. Připadalo mi seriózní a odborně svrchované zůstat v roli diváka a jenom s odstupem dění glosovat. Koneckonců i od kolegů přibýlo pozitivních ohlasů. Navíc se to také po mně ve výcviku chtělo. Pod tím vším ale*

*ve mně začala stále silněji kličít nespokojenost.*

*To ráno bylo jednou z kapek k poznání, že už takhle nemohu. Skoro mi naskočila husí kůže, když jsem si uvědomil, jak dobře mohou všechny ty teze a antiteze, všechny ty konstrukce a dekonstrukce schovat a přeznačkovat neodvahu, zbabělost nebo docela obyčejný nezáměr. Sebe z toho nevyjímám. Jak bezpečně a s nadhledem se to konstruuje a dekonstruuje u šálku kávy nebo čaje. Dramata za dveřmi se nás přeci vůbec nemusejí týkat.*

*Profesor Vondráček jistě nemohl tušit, jak mi pomůže svým termínem Homo faber. Zvláště, když ho překládal jako člověk kovář. Ke kováři patří výheň a také robustní vřelost. Homo faber pro mne voní člověčinou, která mi chutná. Rehabilituje srdce, jeho žár a ochotu se o ně podělit. Nabídnout jej a při tom nezavazovat nikoho ani k povinnému přijetí, ani ke vděčnosti. To je ta pojistka, která může terapeuta chránit před tím, aby se nestal pouze emočním preparátem vyzbrojeným verbálním armametráriem toho či onoho terapeutického jazyka.*

*Pod nánosem tolika slov o jazyce, všech těch pojednání o konstrukci a dekonstrukci reality se nějak zapomíná na to, že Bateson, Maturana, Erickson a řada jiných byli hlavně lidmi se srdcem na dlaní. Oni přece právě srdcem "věděli", co je správné a co není. Čím více se hromadí slova o jejich odkazu a genialitě, tím méně jim rozumíme. Jací vlastně byli, než jsme je pohřbili pod lavinou slov o terapeutickém jazyce? Nebyla to právě jejich schopnost "být s klientem", která je tak odlišila? Ovšem taková schopnost buď v člověku je nebo není. Je možné ji rozvíjet, ale naučit se nedá. Proto mi tak schází nějaké sympozium o srdci alespoň jednoho z nich.*

*I kdyby profesor Vondráček nenapsal nic než ta dvě slova, nepřestanu mu být vděčný. Co na tom, že těžko mohl předpokládat, v jakém kontextu může být jeho člověk kovář také užitečný. Právě on mi pomohl propojit řadu důležitých věcí vnitřními souvislostmi. Také díky jemu už je mi konečně jasné, že nemohu v terapii ani v životě jinak, než se vši odpovědností a pokorou "chodit s kůží na trh". Nedokážu a hlavně nechci být teoretizujícím divákem tonoucím v epistemologických tenatech. A je mi úplně jedno, co na to řeknou všichni ti epigoni Mistrů.*

### Zpětná vazba Zdeněk Macek

(a Saturnin), Společnost pro uvádění terapeutických příběhů na pravou míru

Jistě ta dvě slova všichni známe. "Zpětná vazba." Patří do našeho slovníku stejně jako např. slova "klient", "terapie", "intervence" atakdále. Patří k základům a oporám psychoterapeutického slovníku napříč všemi směry, přístupy a hnutími. Chce-li být terapeut "aptudejt" čili "intajm", sluší se, aby si alespoň jednou denně řekl o zpětnou vazbu. Od klientů, od kolegů, nejlepší z nás si umějí dát zpětnou vazbu sami sobě. Supervizor je tu přímo od toho, aby zpětnou vazbu dával. Takový "vazbič", dalo by se říci.

Když v našich výcvicích účastníci, kteří jdou "na plac" (tedy pracovat s klienty) říkají, co by tak od nás ostatních chtěli, většinou chtějí zpětnou vazbu. Také dáváme zpětnou

vazbu našim klientům. Zpětná vazba je jeden z nejžádanějších produktů moderní (nebo už postmoderní?) psychoterapie. Kdo ji nemá, je mimo. Takový Internet naší branže. Nuže, pojďme se podívat trochu blíže, po čem vlastně je to taková shánka. Malý encyklopedický slovník (Academia 1972) mě moc neuspokojil. Pod příslušným heslem je tam toto: "El. vazba mezi výstupem a vstupem aktivního čtyřpólu". "Máš starý slovník, troubo", říkám si a jdu ke zdroji. The Pocket Oxford Dictionary (Oxford 1992) není o moc sdílnější: "Vracení části výstupního signálu na vstup". "Budeš to muset vysvětlit sám, chytráku", zjišťuji.

Takže to zkusím. Zpětná vazba je pojem označující regulační mechanismus, který zajišťuje stabilitu funkce některých strojů. Záporná zpětná vazba funguje u každé žehličky. Každá žehlička má uvnitř spirálu, jež ohřívá tu placku, kterou se žehlí. Tato spirála se ohřívá, dokud do ní jde proud. Takže uvnitř žehličky musí být cosi, co reaguje na teplotu spirály – když je moc horká, odpojí to přívod proudu, jak pak spirála chladne, přívod proudu je obnoven a tak pořád dokola. Poznává se to podle toho červeného světýlka které chvíli svítí (když proud jde), chvíli nesvítí (když proud nejde). Kladná zpětná vazba je například to, když dáte mikrofon k reproduktoru a ono se to rozhouká. Z reproduktoru vyjde první (tichý) zvuk, ten je zachycen mikrofonom, zesílen v zesilovači a ozve se z reproduktoru (již trochu hlasitěji) a tak stále dokola. Ať tak či onak, zpětná vazba je pojem velmi fyzikální a velmi lineární.

Věřím, že když psychoterapeuti mluví o zpětné vazbě, nemají na mysli ani fyzikální ani lineární regulaci své práce, že tedy nechťejí žádnou zpětnou vazbu. Věřím, že chtějí slyšet, co si ti druzí o jejich práci myslí.

Zpětná vazba je (a nejen u nás!) reliktem z dřevních dob psychoterapie, který zároveň ukazuje, jak málo jsme pokročili ke svébytnosti našeho oborového jazyka, což zase ukazuje, jak málo svébytný náš obor je. Když Shakespeare říká: "Cožpak je po jméně, co růží zváno, zváno jinak vonělo by stejně", má i nemá pravdu. Růžím je to jedno, nemělo by to být jedno zahradníkům. Pěstujeme-li růže, proč říkat, že kácíme les? Jenom proto, že lesy se kácely dříve, než se začaly pěstovat růže?

Přišla k nám do výcviku výtvarnice Kateřina Čelikovská a při úvodním představování řekla mimo jiné toto: "... a taky jsem zvědavá na vaši odezvu ..." A tak mi to došlo. Co Vám? Jsem zvědav na vaši odezvu.

## DĚVKA I.Kunst

*Matka umírala nepěkně a v bolestech. Když ji tam měla před sebou, věchýtek, odkázaný na milost a nemilost unavených sester, cítila zmatek. Mnohokrát si představovala matčin konec se všemi podrobnostmi včetně neodbytného pachu rozkládající se moče a potu. Tolik ji chtěla pokořit a ponížít. Myslela si, jak ji strašně nenávidí. Byla doba, kdy matčiny facky*

*a vulgární urážky snášela jenom pro takový okamžik. Když konečně přišel, nepřinesl vysněnou satisfakci. Nečekaný nával něhy překvapoval a mátl. Matku bylo sotva slyšet. Mluvila klidně a bez výčitek. Vyschlá, slabostí unavená ruka hledala v její dlani záchytný bod. Ta blízkost lekala. Snad poprvé se cítila být dcerou a nevěděla si s tím rady.*

*Když zachytila naléhavý stisk matčiny ruky, provinile se přistihla, jak pátrá pohledem po pokoji. Snad hledala ujištění, že nedělá nic nepatřičného nebo že ji černá sluší. Byl to jen okamžik. Až na chodbě začala vnímat, že se něco stalo. Paměť neutrálně zaznamenávala lékařova slova o tom, že matka zemřela.*

*Stejně nezáčastně jako ve filmu registrovala průběh pohřbu. Sledovala sestřino nepřesvědčivé, ale o to hlučnější zoufalství a tahanice o majetek. Tátovy výčitky, že se rozvádí, sotva s mužem dostavěli dům, doléhaly odněkud z dálky. Jako kdyby se probouzela s nepříjemným pocitem ze snu. Ostřeji vnímala jenom to, jak jí je táta odporný. Dosud ho vždycky hájila jako matčinu oběť.*

*Doma se nezměnilo nic. Co s manželem nespala a bylo to mezi nimi jasné, se cítila volněji. Od určité doby se s ním mohla zase bavit, byť se shovívavým a lehce pohrdavým nadhledem. Pociťovala dokonce jistou toleranci i k jeho pití. Pravdou bylo, že se docela držel.*

*Nespavost byla také pryč. Občas se jí i něco zdálo. Zvláště jeden sen se od matčina pohřbu vracel vytrvale. Takový příběh bez konce: Někde u moře sedává na lavičce. Tu krajinu znala ještě z dob, kdy cvičila v alš. Tehdy tam bývala sama. Teď na lavičce seděla matka, zmoudřelá stářím a vetchá. Vždycky ji pokládala za zlou, vulgární a hloupou. Najednou to bylo jinak a ona se jí mohla přitulit. Budívala se smíšenými pocity a pak přicházelo něco, co ji vždycky vyděsilo a za co se styděla. Zaplavilo ji podivné vzrušení. Tělo měla v jednom ohni. Cítila, že to nějak souvisí s poruchami menstruace. Ty se také objevily až pohřbu. Jindy by byla vyděšená. Teď jí uklidňovalo tušení vnitřních souvislostí.*

*Kouř z cigarety připomínal smyčky hadího těla. Měnil tempo a mizel v pootevřeném kuchyňském okně. Stejně jako proud vzpomínek.*

*Docela nedávno za ní přišel manžel právě sem, do kuchyně. Za ta léta na něm poznala, co asi tak může chtít. Vždycky se stáhla a naježila. To teď nebylo potřeba. S pobaveným odstupem sledovala, co bude. Asi také něco vycítil. Nezvykle odlehčeně se zeptal, jestli by mu nemohla pomoci jako ženská. Nepobouřilo ji to. Muž se v tom chvíli topil a pak hodil na stůl peněženku, že za to zaplatí. Přistihla se, jak si pohrává s pokušením smlouvat o ceně. Představovala si bez jakékoli pachuti výčitek, co by za to mohla koupit dětem nebo sobě. Nepamatovala si, kdy se jí milování tak líbilo. Vždycky se cítila použitá, špinavá a nespokojená. Teď ne. Její tělo si vzalo, co si zasloužilo a na co mělo léta právo. Přepočítala peníze. Uvědomovala si uvolnění a bezpečí. Cítila, že je dobré být ženou. Jestli si o ní muž myslí, že je děvka, bylo podružné. Závrť z nově objevené jednoty s tělem překrývala všechno. Dokourila. Trochu jí šel mráz po zádech při představě, že matka musela zemřít, aby se ona mohla doopravdy rozmenstruovat. Konečně se pupečník přetrhl. Tělo se už nemuselo bát, že nebude mít dost živin i pro její matku. Nyní ho měla jen a jen sama pro sebe.*

## RECENZE

### Setkání, opožděné stínem času

(Oldřich Čálek: „Na zemi“)

Proč jsem své sdělení nazval tak, jak jsem je nazval: protože jsem se se sbírkou básní Oldřicha Čálka setkal náhodně v únoru 1998 v knihkupectví bývalého Odeonu. A protože mezi tímto setkáním a rokem vydání sbírky v nakladatelství NEKLAN uběhlo 6 roků. Tedy jsem o 6 roků opožděn. A také proto, že mě k tomuto názvu inspiroval obsah Čálkovy knihy. Prostě sešitové vydání se dvěma prostými ilustracemi Olgy Vychodilové. A v něm 50 básní, které napsal jeden z nás. Je mezi námi - a nejen mezi námi, psychology a psychoterapeuty - znám filosofující dimenzí pohledu na svět a na náš obor. A patří k těm, kteří nás dávno před listopadem 1989 seznámili s inspirujícími daseinsanalytickými přístupy v psychoterapii. Rozšířil naše vidění... Stačí otevřít Psychoterapeutické sešity, dodnes, možná, nedocenené. Ale vraťme se k Čálkově sbírce. Připomíná mi ohníček, u něhož sedí muž, žena, strom, dům a kůň nebo labuť (a také stín stínu všech přítomných: tedy muž mužů, žena žen, strom stromů...). Okřídlené sny se vznášejí nad a uvnitř každého z aktérů. Je v nich odlesk plamenů ohně, prosvětlující neustálé děje, naplněné hledáním a nalézáním toho, co patří k sobě, aby splynulo a vyplnilo se. Toho, co je prosvětleno a pojmenováno s něhou, která „...nikam nevede / a přesto vůbec nepodvádí / protože obnažuje co bylo jen holé / a nesvé zakrývá svou nahotou /...“ Autor je - alespoň jak to vidím já - soustředěn na ekologii (v původním smyslu toho slova - oïologia, domácí řád): a to na ekologii krajiny, na ekologii společenství lidí, na ekologii vztahu mezi mužem a ženou a na ekologii oněch tří ekologií. V obsahu dějů je mnoho pohybu - snad proto mi sbírka připomíná oheň. A je to oheň, jehož plameny a plamínky se různě překrývají, přetékají přes sebe a kolem sebe, jeden plodí druhý, aby se v něm ztratil anebo aby z něho sám vzešel a stal se pak tím druhým v jiné podobě, aniž by přitom ztratil podobu svojí... Vždy se jedná o bytostné, s různou

mírou rozjitření nastíněné obrazy, které se nepokoušejí o umění s velkým U. Jsou. Prostě jsou. Fundamentálně poctivé (abych použil slov z poznámky o autorovi). A řekl bych, že ústí do tvaru domu, který je domem domova a domem země „tak krásné / až přecházel strach“ (hádejte, o kterou zem se jedná!). A který je i domem naděje, že až se ocitneme zcela na dně, „i vltavské dno bude / vždy ještě dvojité...“, „...naděje neumírá poslední / i po ní zůstávají obzory...“. Tento dům je postaven na půdorysu lásky. A protože „...také domov má tvar srdce...“, a „...svět je okno / průhledné na lásku...“, cítím v textech autora hlubokou něhu a laskavost. A není to něha ledasjaká: je „čistá a očistná jak cesta / jak cesta která nikam nevede...“, je i „...nůž něho co tělem jen projíždí...“, je v něm i poznání milenců, „...kteří musejí se skrývat / aby své štěstí nezavinili...“, aby v dálce své blízkosti našli obzor za obzorem... A to vše pojato rytmem nepřetržitého vrstevního veršů, rozvíjejících se refrénů, vrcholících v poslední básni, po níž je sbírka nazvána (vychutnejte si je a čtete stále hlasitěji): „protože zem a tělo patří k sobě“, „protože zem a obzor patří k sobě“, „protože jas a obzor patří k sobě“, „protože jas a láska patří k sobě“, „protože muž a žena patří k sobě“! (Vykičnick je ode mne). Ještě jedno však nemohu opominout: básně Oldřicha Čálka, ač vycházejí v roce 92, evokují i básně jeho vrstevníků, publikujících o deset až patnáct let dříve. Svědčí tak o trvalosti a důsledné poctivosti tématu. Tématu, jakým je například ikarské téma v poezii dnešních padesátníků. A tehdejších třicátníků či čtyřicátníků (dvacátníky většinou nebyli). Takový oheň, ovšem, skrývá i určitá rizika. Chvillemi jsem se v něm ztrácel, v tom neúprosném vrstvení plamenů (veršů) a v nich zakotvených metaforách. Některé obraty se mi zdály být navíc, některé spojky zbytečné a trhající svěbytnost verše, který spojovaly. Četl jsem a zprvu jsem jen tápal - a začalo se mi dařit až po opakovaném čtení, kdy jsem objevil možnost číst s mezerami a v mezerách. Stávalo se mi, že plamen básně občas dohořoval déle, než mohl svítit (kupříkladu v básni „To“). A tak jsem uprostřed toku veršů zavřel oči, abych je - ty verše - mohl v pravou chvíli vychutnat. Vychutnat díky zavřeným očím, díky tomu, že jsem se nemusel dívat. Vidět až zavřenýma očima - také jedno z témat

vrstevníků Oldřicha Čálka („Oči si hrají na maják / na přeludy / a na moře / a srdce na nich visí / jak pravda na kříži ...“). Některé básně však chutnaly hned napoprvé: například „Přiliš“ anebo „Jaro dej!“ anebo „Jeseň“. Tak. A to je vše o mém opožděném setkání se sbírkou Oldřicha Čálka. Je čirou náhodou (anebo ne?), že se zpráva o tomto setkání velmi hodí do tohoto čísla KONFRONTACÍ. Přijměte ji proto, prosím, jako sdělení čtenáře poezie, který se nechce oklešťovat pancířem znalce. Uvidíte, že budete mít se setkání s Čálkovou sbírkou potěšení. Zvláště když dospějete až ke čtení nejvnitřnějšímu: tahle sbírka totiž chce, aby byla čtena ztichlými oěima.

Zdeněk Rieger

### Vyprávět o psychologii, a navíc umět vyprávět!

Popularizovat vědu není tak jednoduché či samozřejmé, jak by se čtenáři mohlo zdát. Zpopularizovat experimentální psychologii se nyní podařilo americké vysokoškolské učitelce Denise D. Cumminsové z Yaleovy university knihou **Záhady experimentální psychologie** - devíti kapitolami shrnujícími její právě popularizační přednášky. Řeknu to ještě jednou (neboť si to opravdu myslím): zpopularizovat jakoukoliv vědní disciplínu je tak nesnadné, jako sepsat brilantní esej. Právě tomuto slohovému útvaru se totiž takové kapitoly, v případě úspěchu, podobají. A právě eseje se blíží i 9 kapitol Denise D. Cumminsové. Přitom „popularizovaná věda“ má také zůstat vědou, příručka tedy musí být seriózní. To, co ji učí čtivější nad jiné učebnice, je její styl: jazyková virtuoza podání, metaforičnost, příměry k jiným oblastem života, misty „vyprávění“, jindy až „umělecký“ popis, někde „beletrizace“ či příběh bezmála s dějem. Např., u Cumminsové, ten o Watsonovi, zakladateli behaviorismu, a o malém nebohém

Albertovi, kterak k napodmiňované fóbii přišel a plakal i před vousy Santa Klause (str. 126-7). Autorka si zde neodpustila kousavou poznámku, že John B. Watson nijak nepřispěl k vyhasínání napodmiňovaného pláče u ročního chlapce, dodává, jak přišel o univerzitní místo, oženil se svou pokusnou osobou a nakonec skončil u reklamy. Jiným příběhem je příběh o sumerském systému s hliněnými žetony, o farmářích a „certifikovaném“ účetní, který cca 3100 let před Kristem vymyslel symbol „deset“. Z četby obdobných přiblížení se vědě je zřejmé, že americká paní profesorka je nadanou a originální „popularizátorkou“ v tom nejlepším slova smyslu.

S touto literaturou nemá čtenář psychologie v češtině příliš dlouhou zkušenost. Pomínu teď brakové příručky, jež snesou snad označení „populární“ (a pro její popularity jsou také zpravidla horkou jehlou sestehovány), které však nejsou „popularizačními“ v pravém slova smyslu. Nepřešlapujeme ale ani na úhoru: v české vědě máme Františka Koukolíka, esejistu Stanislava Komárka, v sociologii Jana Kellera, máme představu o seriózní popularizaci z překladů Olivera Sackse, popularizačním v psychologii par excellence je Paul Watzlawick. Snad nejlepší soubor esejů, m.j. i o psychologii, vydala v roce 1995 bratislavská ARCHA pod názvem „Jak se věci mají“. Vyšly eseje Owena Flanagana („Vedomie“ - ve slovenštině v r.1995). Nějakou zkušenost, usnadňující přijetí Cumminsové, tedy máme. Zpět proto k jejím Záhadám.

**Záhady experimentální psychologie** vlastně žádnými „záhadami“ nejsou. Slovo v českém názvu jenom mate, je více komerční (má prodávat, připoutat roztěkanou pozornost potenciálního čtenáře), než adekvátní předloze. Původní název knihy totiž zní: **The Other Side of Psychology**. Vypovídáme-li se s tímto - komerčním - podfukem českého nakladatelství PORTÁL, můžeme se již

věnovat autorčině textu.

Hned první kapitola je napsána velmi šťastně. Spíš než úvod do experimentální psychologie jde sice o úvod do psychologie sociální, ale to nám (když už víme, jak Cumminsová knihu nazvala) nemusí vadit. Jsou zde (snad nejpoutavěji) vyličené experimenty Stanleyho Milgrama na Yaleově universitě s poslušností vůči autoritě (další „příběh“), dále experimenty Solomona Asche s vertikálními rovnoběžkami a se skupinou studentů, z nichž s většinou byl Asch domluven předem, že budou uvádět nesprávné odpovědi (a jaký že to mělo vliv na jednoho z nich, který nic netušil...), kapitola poučí o rozptýlené zodpovědnosti ve skupině potenciálních (ne)zachránců, i o stylu vedení skupin. Ocitně se na straně třicáté páté a budeme vědět jedno: o většině z toho, o čem je tu řeč, jsme už buďto slyšeli, nebo přímo četli. (Např. o Milgramových experimentech vyšla výborná stat' V. Břicháčka ve Vesmíru v roce 1990, čtenář je však zná i z Psychologie Atkinsonových et al. Aschovy experimenty popsal např. Watzlawick v *Jak skutečná je skutečnost?*, přečíst si o nich lze na internetu. A tak dále.) Přesto, troufám si předjímat, bude většina z vás mít dobrý pocit: je to srchovaná četba o - částečně, buďtiž tedy, známých věcech, nad nimiž vůbec není marné čas od času opakovaně přemýšlet. Čtenář nyní ví: spíše než spoustu nových informací získám z této knihy zážitek z nevšedního podání, připomenu si, co jsem již někde četl, slyšel, a přitom se nebudu nudit, naopak.

Hned kapitola 2 (o mozku) přesvědčí o správnosti předchozího úsudku. Informací málo, zajímavého „vyprávění“ hodně. Například o tom, že *cortex* je vlastně taková šedá poleva, či pomerančová kůra, záhyby v něm připomínají radiátor atd. Stejným stylem jsou probrány *vnímání* a *paměť*. Text je čím dál očividněji výborným úvodem do psychologie a čím dál je zřejmější, že vlastně Cumminsová nejde „až zas tak o moc“.

V Předmluvě přiznala, že takovéto „úvody“ k poznání lidské psychiky zprostředkovává v posledních desetiletích hlavně literatura psychoterapeutická (příručky, jak se v sobě vyznat). Ona vlastně chtěla napsat (a také napsala) „jiný úvod“. Ne skrze psychoterapii či „self-terapii“, ale skrze probrání desítek a desítek experimentů a pokusů, jejichž výběrem a komentáři k nim chtěla přesvědčit (a také přesvědčila) čtenáře, že cesta k **zajímavé** psychologii člověka vede také jinudy.

Kapitoly 3 a 4, ona nahlédnutí do vnímání a paměti (a tudíž do kognitivní psychologie), nejsou bohužel uchráněny od přílišné zbytnosti. Například rozbor obrázků na straně 55 (příklad našeho vnímání naznačených trojúhelníků) se vůbec neobtěžuje zmínit, že na obrázku „b“ je celé pole celkově „trojúhelníkové“, event. „po trojicích“ uspořádáno. Jediný argument Cumminsově o „extraktru uzavřenosti“ je, troufám si tvrdit, spíše spekulací, či přinejmenším argumentem druhotným.

Přeskočím kapitolu 5 (pravá + levá hemisféra, REM a NREM fáze, „kontrolované kóma“), i kapitolu 6 (o emocích, ale hlavně: primáti, agrese, týrání...) a dostanu se k posledním třem kapitolám. Ty jsou delší - a, alespoň pro mě byly, nejzajímavější. Kapitola 7 se zabývá tradičním tématem americké behaviorální (ale také „pavlovovské“) psychologie: podmiňováním. Kapitola 8 řečí (dosti speciálně, ale to je jen a jen dobře, trpělivý čtenář se dozví o věcech, o nichž pravděpodobně ještě nečetl + nádvakem hezká pasáž o implicitní komunikaci a oni, již zmíněni Sumerové!!!). Kapitola 9 (opět hodně témat z oblasti kognitivní psychologie) se zabývá myšlením.

Bez poznámek a literatury nějakých 190 stran. Kdybych měl letos doporučit nějaký „úvod do psychologie“ tomu, kdo se o psychologii zajímá jako o vědu plnou pokusů, a kdybych také měl již vystudovaným psychologům

doporučit něco, co je i po „všech těch letech a desítkách učebnic zajímavé“, doporučil bych právě americkou universitní Cumminsovou. A - koneckonců - bez kondicionálu: obě doporučení jsem již stihl realizovat a na knihu upozornit dobře přes stovku lidí. Další tisícovce je určena tato recenze. Autorka knížky mě osvěžila a potěšila dokázáním, že i v psychologii je možné si pohrát s chytrým vyprávěním. A stručným.

Nežijeme, možná že žel, v době dlouhých, meandrujících vyprávění, natož v době, v níž by se vyprávělo o vědě. O to cennější jsou **Záhady experimentální psychologie**.

*Zbyněk Vybíral*

## Dítě zrozené na záchodě aneb Karikatura psychoterapie

(L. Ron Hubbard - „Dianetika“.  
Moderní věda o duševním zdraví.  
Nakl. Suchánek - Návrat)

Považuji uveřejnění recenze „Dianetiky“ za užitečné, řada kolegů se s ní setkala a protože mnozí dosud nemají potřebné informace a kritický odstup, je obsáhlejší recenze přiléhavá. Velmi bych se přimlouval zato, abychom podrobili věcné a hluboké analytické kritice všechny směry, které se u nás objevily, a které jsou často přijímány bez sebemenšího rozboru. O dianetice a jejím autorovi, zakladateli scientologie, se v poslední době objevilo v tisku a televizi několik kritických i informativních pojednání. V naší recenzi se proto můžeme soustředit na základní práci zakladatele scientologie, pseudovědecké sekty vysoce nebezpečného formátu, totiž na knihu „Dianetika, moderní věda o duševním životě“.

Kniha vyšla poprvé v r. 1950 a způsobila i v odborných kruzích psychiatrů a psychologů velmi kontraverzní reakci. Psychoanalytici povětšinou vystoupili proti dianetice velmi ostře, ale nemalý počet odborníků, kteří postrádali mnohaleté a zevrubné

psychoanalytické vzdělání a s ním potřebný kritický odstup od „všemocných“ sil nevědomí, (i když je třeba říct, že ani to neplatilo a dosud neplatí obecně) přivítali L. R. Hubbarda spíše pozitivně. Doufali, že objeví účinnější a rychlejší způsob léčby duševních nemocí než do té doby dominantní psychoanalýza. Kritický a realistický pohled v odborných kruzích poměrně rychle zvládl, nicméně roli mouřenína, do které byla odborná obec navlečena, byla splněna. Velmi záhy se totiž ukázalo, že cílovou skupinou autora nebyla ani psychiatrická nebo psychologická obec, ta zafungovala účelově pouze jako výborná reklama, ale spíše lidé bez speciálního vzdělání, duchovně nezakotvení, zato mající rozmanité životní, rodinné, duševní, společenské či zdravotní potíže, se kterými se buď neobrátili k lidem pomáhajícím profesí nebo s nimi měli špatné či neuspokojivé zkušenosti.

U nás se na počátku 70. let objevil samizdatový překlad, na kterém se podle mých informací podíleli také psychiatři pacienti, kteří v dianetice spatřili naději, kterou jim tehdejší medicína nemohla poskytnout. Byli mezi nimi lidé velmi nadaní a vzdělání. Leč když je člověk ve velké nouzi, nezřídka ztrácí soudnost a hledá naději někdy i za cenu ztráty soudnosti. Terapii s pomocí dianetiky se, spíše experimentálně, zabýval dnes již zesnulý Dr. A. Boukal.

Dianetika se u nás neuchytila prostě proto, že u ní o žádnou léčbu nejde, a v době před rokem 1989 neměli scientologové žádnou naději na jakýkoliv ekonomický a politický vliv, a proto se nikterak o rozšíření své svérázné „terapie“ v naší zemi nezajímali.

Teprve s možností beztestně manipulovat větším počtem lidí, ze kterých by mohli mít finanční zisk, se hubbardovci objevují i u nás. Nabízejí „oxfordský test“, navazují na sebe řadu lidí, pokoušejí se vpašovat do odborné lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně. Především však se snaží proniknout do ekonomických struktur, ale tato skutečnost zajímá jiné, my máme za úkol recenzovat „rodinné stříbro“ scientologů. „Dianetika“ tedy konečně vyšla i u nás. Zajímavé jsou jistě důvody vydání nakladatelství „Návraty“. Jejich zkoumání však musíme přenechat druhým. Nyní ke knize samotné.

Čtenáře na první pohled zaujme velmi expresivní obal. Sopka chrlící oheň, lávu a kameny, mezi kterými se vyjímají reklamní nápisy. 17 000 000 kusů. Která kniha se může chlubit takovým počtem výtisků? Atd. Střízlivý čtenář jistě zpozorní, ale jemu kniha není

určena. Zato lidé vyprahlí, frustrovaní, hledači zázraků a zjevení, duševně rozkolísaní, duchovně nenaplnění a nezakotvení, trpící, jimž se nedostalo pomoci, lidé bez životní stability, důvěřivci, naivkové i nekonformní a opozičníci, ti jsou onou skupinou, ke které se má dianetika dostat.

Ještě na přebalu jsou uvedeny základní dianetické axiomy. Z nich je patrné, že:

1. Hubbard přerolil Darwinovu vývojovou teorii, která hovoří o obecné tendenci živých tvorů přežít, v psychologický imperativ „Přežij!“ . Přežití už není obecnou biologickou vlastností, ale vytyčeným cílem lidského konání, majícím vysoce individualistický a nikoliv druhový charakter. Tuto první dynamiku sice doplňuje o „dynamiku“ další, ale ty jsou de facto podřízeny individualistickému cíli, protože rodové, společenské i druhové přežití jsou chápány prostředně.

2. Vzbuzuje naději na nesmrtelnost, když ji staví za cíl absolutní. Uvádí ovšem i eventualitu nekonečného přežívání, prostřednictvím ostatních živočichů, jaký význam však má pro jedince, kromě jakéhosi mysteriózního naznačování, raději ponechává stranou. 3. Zavádí psychologické pojmy, které vytrhují z kontextu původních teorií, kde měly funkci hypotéz a konstrukcí, a nikoliv nezvratných skutečností. Později je sice definuje, ale způsob neodpovídá ani v nejmenším požadavkům na definici vědeckou.

4. Axiomy jsou významově naprosto nesourodé. Klade vedle sebe slova převzatá z různých oborů, po způsobu reklamy. Přitom se vydává za vědce a dianetiku za vědeckou disciplínu s duchovním přesahem. Záměrem není informovat, ale navnadit, přesvědčit nikoliv věcnými, ale emočně účinnými formulacemi.

5. Tvzení mají po stránce formální podobu reklamních sloganů.

Publikace je rozdělena do tří knih. První kniha, cíl člověka, má pět kapitol. Kapitola druhá pod názvem „clear“, čistý/á, je klíčová. Druhá kniha obsahuje devět kapitol a má demagogický název: „Jediný původ všech neorganických duševních chorob a organických psychosomatických nemocí“. Klíčová je sedmá kapitola, ke které je však třeba projít kapitolami předchozími. Jmenuje se „Prenatální zkušenost a porod“. Název třetí knihy je krátký: „Terapie“. Z ní je nejdůležitější kapitola druhá pod názvem „Release nebo clear“. K ní se váže kapitola následující, „Auditor“. Kniha má deset kapitol. Dodatek obsahuje ódu na autora, adresy, glosář, rejstřík a bibliografii.

Jednotlivými knihami a vybranými kapitolami se

budeme zabývat podrobněji, ale ještě než o nich pojednáme, je třeba konstatovat jednu významnou skutečnost, která se týká „metodologie Hubbardovy práce“. Nevyužívá, necituje, necopírá se a nevychází z určitých autorů, spíše je používá podle toho, jak se mu to hodí, a to nikoliv pro vědeckou, ale demagogickou argumentaci. Kdyby jen to. Některé směry vůbec necituje, ale prostě je vykládá. To učinil především s psychoanalýzou, kterou sice „kriticky“, (u Hubbarda jde o znehodnocení a nikoliv o analýzu, komparaci, důkazy) uvádí, ale necituje ji, ani se k ní jako k myšlenkovému zdroji nhlásí. Přisvojil si její základní poznatky i pojmy, které jinak pojmenoval a zjednodušil a účelově vymezil. Tak např. „bezvědomí“ je Freudovo „nevědomí“, „potlačení“ obsahy jsou přejmenovány na reaktivní mysl, clearing a releasing jsou posunuty významy katarze a abrakce. A tak bychom mohli pokračovat dále, důležitě je, že Freudův „topografický“ a „strukturální“ model je evidentně přejat a přeformulován, aniž by k nim existoval jediný odkaz. Totéž ovšem udělal s kybernetikou, darwinistě, či specialisté zabývající se lidskou pamětí by nepochybně konstatovali totéž. Kniha první se zabývá cíli člověka. Tím je nepochybně „clear“ a to jako jméno podstatné, „vyčištění“, přídavné jméno, „vyčištěný“ nebo „čistý“ i jako sloveso, tedy „čistit“, „očistit“. Zajímavé je, že slovo poukazuje jak k duševnímu zdraví, tak ke stavu mravní čistoty, ale má i význam magický a pověřený. To sice Hubbard neříká, pouze se velmi chytře spoléhá na kulturní asociace, které slovo vzbudí. „Clear“ je exemplární případ způsobu jeho psaní. Spoléhá totiž mnohem více na vágní, ale zato emočně významná a účinná spojení, které jeho text vzbuzuje, nežli na vědeckou nebo věcně správnou argumentaci. „Clear“ je nejen „stav duše“, ale zároveň označení pro nadělověka. „Klíř“ je náš cíl, zní slogan první i druhé kapitoly.

Suggestivní, demagogické, ale v každém případě účinné je stanovování dianetického cíle. Hubbard si velmi dobře uvědomuje, že běžný člověk nechápe vědecký názor především jako hypotézu, kterou je třeba doložit v dané době těmi nejpřísnějšími verifikačními postupy a že její platnost trvá přesně do té doby, dokud nebude novými hypotézami a jejich verifikacemi zpochybněna. Hubbard přesouvá vědu a vědecké poznání do oblasti absolutních pravd, které se nedokazují, ale kterým se prostě věří. Scientologie není věda, ale víra.

Demagogický způsob jeho řeči v 3. kapitole první

knihy je exemplární. Kapitola začíná pomalu, jeden pramínek se řadí vedle druhého. Proud řeči mohutní, nastupují silná slova a silná prohlášení. Imperativ: „Přežij!“ , dramatické .... „přýč od smrti, směřem k nesmrtelnosti“. Exaltické věty jsou doloženy grafem, který, ačkoliv má nulovou vědeckou hodnotu, má vzbudit dojem skutečného vědeckého výrazu. Kniha druhá uvádí několik pojmů běžných v psychologii. Autor je definuje zcela svévolně a bez nezbytného usouvztažnění k původu a kontextům, ve kterých jsou používány. Lidskou mysl přirovná k počítači. O jaké počítačové funkci běží, jaký druh počítače má na mysli, proč je přirovnání užitečné a jaké psychické funkce v souvislosti s ním má přesně na mysli, se samozřejmě nedovíme. Prostě se tak nějak toto přirovnání hodí, především proto, že běžný člověk toho o počítačích i o psychologii ví velmi málo, zato má k oběma tak trochu iracionální úctu. A to je přesně ona potřebná půda, totiž zbožná úcta, kterou Hubbard sedlá.

„Klířování“, „čištění“ znamená uvolnění veškeré fyzické bolesti. Škoda, řekne si člověk, že Hubbardovi počítáči nepracují v nemocnicích, ústavcích, na operačních sálech, na klinikách bolesti. Po dalším čtení se ovšem poopraví a řekne si: „pánbůh zaplať, že tomu tak není“. Autor ovšem nemá pouze psychologické ambice. Má sociální a politické cíle. Neboť nechce mít pouze čistého jedince, ale čistí i společenské aberace. Cílem je nadělověk, „clear“, „.....který nemá ani potenciální onemocnění“. „Clear“ by podle Hubbardova mohli ovládnout zbytek lidstva, „.....ale kdyby se tak stalo, dělali by to vždy v jeho zájmu“. Co k tomu dodat? Jako by už takových ujištění, sebejistých a bohorovných postojů nebylo v tomto století málo.

Na řadě míst se ukazuje, že dianetici mají řadu společných rysů s elitářskými a nedemokratickými ideologiemi. „Nečistí“ jsou slabí, aberovaní, nemocní, neschopní, neinteligentní. Je sice pravda, že neuvádí program jejich vyhubení, ale nikterak se netají svým despektem k nečistému zbytku lidstva.

„Clear“ je člověk, spíše nadělověk vyličený tak, že opravdu vzbuzuje touhu se jím stát. „Čistým“ se však nestává způsobem vedení života, skutky, sebeovládání a úsilím, které přináší dobro druhým lidem, ani mravností převyšující druhé a dobu. Nemusí odolávat pokušením, ani se neodříká. Přijde k dianetikům a podrobí se jejich čištění. A má vystaráno.

Psychoanalýza objevila souvislost mezi dětskými

traumaty a některými, především duševními poruchami. V 30. letech se někteří psychologové opatrně začali zabývat možnostmi a podobou duševního života v prenatálním, předporodním stádiu vývoje. Metodologicky jde o nesmírně náročný a komplikovaný soubor otázek, jejichž postupné zodpovězení by mohlo přinést nové poznatky. Hubbard však je mužem předčasných odpovědí, které se v jeho textu stávají nezvratnými skutečnostmi. Místo „nevědomí“ je „bezvědomí“, „.....jediný zdroj abrací“. „Mysl zaznamenaná informace na některé ze svých úrovní po celý život“....a „..... všechny duševní a fyzické poruchy pocházejí z okamžiku bezvědomí“. „Těchto okamžiků je možno dosáhnout a odčerpát náboj, škodlivou energii uloženou v reaktivní mysli“. V téže kapitole prohlásí lidskou mysl za počítač, který obsahuje demony. A ty se instalují ve stavu bezvědomí, kterým je charakteristické především prenatální období lidského života. „Engram“, pojmový konstrukt teorie paměti, má v dianetice specifický význam, na rozdíl od obecné paměťové stopy a paměťového obsahu jej Hubbard vymezuje negativně, jedná se o „.....úplně záznamy vjemů (náraz nebo zranění) přítomných v okamžiku bezvědomí“. Engram „.....je znečištění, které má imperativní a škodlivou povahu“. Opět svévolně převzaté tvrzení, které se tváří jako definice, která necítí ani nejelementárnější pravidla zavádění explanativního pojmu. Kniha třetí, „Terapie“, je technologií čištění. Opět se týká Hubbardovy svérázné „teorie“ paměti. Nenarozený plod podle něho nejen slyší slova pronášná rodiči, ale navzdory všem psychologickým a fyziologickým teoriím paměti, významům slov také rozumí. Plod rozpozná slova určená jemu a ne někomu jinému, rozpozná, kdo mluví, a nepotřebuje žádnou jazykovou výuku. Prostě anglický plod rozumí samosebou anglicky, brazilský portugalsky a je-li manželství dvojazyčné, plod je nepochybně podle této logiky bilingvní.

Z ontogeneze také víme, že slovní operace jsou možné teprve na určité vývojové úrovni kognitivních funkcí, jejichž jsou výrazem. Rozumění řeči není možné bez schopnosti tzv. konkrétních myšlenkových operací. Tyto operace se vytvářejí prostřednictvím konkrétních činností. Nedovedu si představit, jak by plod mohl takové činnosti a potažmo operace vykonávat. Čtenář mi dá jistě za pravdu, že ještě nikdo neviděl, aby si plod v těle matky hrál, dělal „bác, kuk“, říkal „máma a táta“ a pak teprve, po určité době, byl schopen sestavit větu, mluvit a mluvenému rozumět. Ale to

v dianetice zjevně nevádí. „Takže se stane,“ uvádí Hubbard, „že na těhotnou maminku přijde zácpa. A maminka říká“ (zde nevím, zda-li trpí samomluvou nebo dítě umí „slyšet“ její anglické či svahilské myšlenky): „Ach to je peklo. Jsem uvnitř úplně ucpaná....Je to příliš hrozné, než aby se to dalo snést.“ Plod nejen že rozumí významům slov, ale dokáže je proměnit v sen o pekelném ohni. Prostě ví, asi samo od sebe, co je to peklo, že je v něm rozdělaný oheň, (jistě pod kotlem), a že pekelná teplota způsobuje popáleniny vyššího, alespoň třetího stupně. A je to! Samozřejmě, že se z něj po téhle matkou pronesené větě stane „aberrant“. Rodiče se podle autora svými výroky, třeba na záchodě, stávají původci veškerého zla, kterým „aberrant“ trpí. Věcnými či logickými důsledky svých tvrzení se Hubbard nezabývá. V jeho systému musí být každé dítě aberrant, protože každý rodič někdy řekne něco „hrozného“. Ale co děti, jejichž rodiče jsou hluchoněmi nebo jsou hluchoněmé ony samy? Takové děti by měly být podle této logiky „clear“ od narození. Je jasné, že důsledek víry v taková tvrzení vede k obviňování rodičů svými dětmi za všechny potíže, strachy, nelad, ba i za kriminální činy, kterými trpí nebo které spáchají. Hubbard velmi obratně, lstivě a pokrytecky masíruje všechny možné křivdy, nespokojenosti, zhrzené city a zklamání, kterými lidé trpí a směňuje je k rodičům. Důsledek je předpověditelný. Kdo se nechá „čistit“, začne nenávidět, obviňovat a napadat své rodiče. Ti přece za všechno mohou! Nejvíce jsou poštavováni ti, kteří nedospěli, nedozráli, závislí, lidé neurotičtí, povahy narcistické a egotfedné. Dianetika pěstuje generační nenávisť, vědomí práva na ni a povzbuzuje závislost svých „aberrantů“, protože z její pomoci, s auditorem byl nalezen skutečný viník i spásný anděl. Pro ilustraci uvedme ještě jeden z příkladů, kterými „Velký Ron“ nikterak nešťtí:

„Zápas mezi matkou a otcem krátce po početí. Otec tluč matku do břicha. Ona křičí a otec říká: „Bůh tě zatrat, nenávidím tě! Nejsi k ničemu. Zabiju tě!“ Matka říká: „Prosím tě, už mne nebij, prosím, ne. Jsem poraněná, šílím bolestí“. Otec říká: „Tamhle si lehni a shnij! Proklínám tě! Sbohem!“ — Hysterická scéna, kterou lze spatřit jediné ve velmi špatném kině nebo číst ve velmi špatném románu. To, co se může objevit v krajním případě, je prezentováno jako zcela samozřejmý konflikt mladých manželství. Hubbard si scénu samozřejmě vymyslel, ale prezentuje ji jako kazuistický zlomek. Podle něho zvracení těhotné ženy uvede dítě do bezvědomí a v tomto stavu je obzvláště

sluchově vnímavé. Slova pak považuje za realitu. Takže když tatáž maminka pronesla (v pauzách mezi zvracením): „mč to strhá“, plod prožívá bolest trhající jeho tělo na kusy nebo možnost takového ohrožení jeho samého, či jako možné ohrožení matky. Jak rozpozná matku od sebe, když ji jako jinou osobu nemělo možnost zakusit? Vlastní „já“ totiž ještě nemá vytvořeno, to vzniká teprve jako důsledek separace. Podle jakých pravidel dítě rozezná možnost od skutečnosti a jak by mohlo takové nebezpečí prožívat jakožto osoba, když v psychologickém významu nemá vlastní „já“? Víme přece také, jak obtížná je „rekonstrukce“ velmi rané minulosti, neboť v ní nejsou jaské struktury. Vzpomínková rekonstrukce nemůže být provedena pouhým vzpomínáním na minulost, protože ta bez Jáství není možná. Je tedy třeba, jak víme z oněch nejhlubších analýz, jasky prostoupit do nejhlubší minulosti a provést jakousi psychologickou rekonstrukci, která se ovšem nekryje s prožíváním nejaským. Víme také, že pacienti s nejtěžšími duševními poruchami se nemohou uzdravit právě proto, že nemají vytvořené jaské struktury nezbytné pro ontogeneticky dospělý, a tudíž i zdravý život. Jak je tedy možné, že nejsme všichni psychotiky, když máme za sebou tak hroznou prenatální zkušenost? Odpovědi na tyto a další otázky jsou však v systému Hubbarda neodpověditelné. Vlastní léčebná technika je nakonec velmi prostá. Je třeba každou úzkost, bolest, tělesná onemocnění, obavy a strach „přeložit“ do traumatických zážitků způsobených rodiči v době těhotenství. „Všechno se začíná počítím,“ říká Hubbard. Připouští i traumatizaci ve stavu bezvědomí v době po porodu a dospělosti, ale na ně neklade svůj hlavní důraz. Třetí, nejobsáhlejší kniha poskytuje značné množství „klinického materiálu“. Místy působí zmateně, často se témata opakují, člověk, který pracuje s problémy patřícími do oblasti psychoterapie má řadu pochybností o pravosti Hubbardových kazuistik. Objevuje se řada neologismů, jako „popírače“, „zadržovače“, „vyhazovače“ atp., autorovi je nutné přiznat nemalou vytrvalost při psaní.

Zajímavá je doba trvání léčby, pochopitelně je rychlejší a účinnější, než kterékoliv jiné psychologické a psychotherapeutické metody. Když už se člověk nestane „klírem“, tak alespoň „releasem“, osvobozenec. Poslední kapitola 3. knihy je prognostická, no, spíše vizionářská. „Člověk může získat svobodu, štěstí, hojnost a celý vesmír.“

Dodatky jsou samozřejmě také zajímavé. L. Ron

Hubbard je označen za jednoho z nečetnějších autorů všech dob. Jestli je to pravda, je to hrozné zjištění. Na druhé straně mám útešný pocit, že ačkoliv četlo knihu 100 000 000 lidí, moc to na lidstvu není našťtí vidět. Pár slov na závěr: Nemohl jsem se udržet, abych nebyl ironický a sarkastický. Kdybych se ovládal méně, projevil bych svoji zlost, kterou ve mně vyvolalo dílo, které je, jak je z recenze patrné, od začátku do konce podvodné. Předstírá vědeckost, ale vědu nectí, zájem o léčebnou péči, kterou zneužívá, slibuje nespílitelné a vytváří další utopii, na kterou naletí mnoho zoufalých, opuštěných a zbloudilých lidí. Samozřejmě se k Hubbardovi pohnou i ti, kteří se pomocí psychologických technologií chtějí zmocnit druhých a pod pláštěm zájmu a pomoci jim zamýšlí vládnout a chtějí s nimi manipulovat. A samozřejmě dianetika získá i mnohé lidi trpící vážnými duševními nemocemi, kteří nemají dost jiných možností komunikace a lidské blízkosti.

Dianetika je zpotvořenou psychoterapií. Je ovšem také jejím křivým zrcadlem a karikaturou. V tomto smyslu může být i poučná, protože Hubbard, aniž to zamýšlel, poukázal na nescetné možnosti, jak psychoterapii dělat špatně. Ukázal, kam vede polovzdělanost, pseudovědeckost, jak vypadá špatná a svévolná diagnostika, svévolnost výkladu i manipulace s klienty a pacienty. Poukázal na důsledky nadměrných ambicí, které přesahují obor, na nebezpečí plynoucí z možnosti politizace a ideologizace psychologických disciplín. Svěvolné používání „vědy a vědeckého důkazu“ je neuvěřitelně drzé a nemůže nechat člověka klidným. Nastoluje však také otázky. Cožpak naše školy neumí jednoduše a srozumitelně vysvětlit každému vzdělatelnému dítěti rozdíl mezi vědou a pavědou? Cožpak nenaučily děti rozumět, jaký důkaz je a jaký není vědecký? K čemu jsou dobré kontrolní skupiny, jakému účelu slouží experiment? K čemu pak jsou stovky hodin fyziky, chemie, biologie a matematiky? Není dianetika výzvou také učitelům a učebním osnovám? Dianetika je rovněž karikaturou náboženství. Zcela vágně, avšak nepochybně účinně hovoří o nesmrtnosti, štěstí, radosti. Našla i své demony, a vysvětlila je úlevně. Jsou pouze v našich myslích. Stačí „klírování“ nebo alespoň „uvolňování“ a člověku se otevře perspektiva a tedy naděje. Staven svatostí je „čistota“. Náboženský pojem, který slibuje zvláštní výhody i společenské postavení. Velmi dobře ví o lidské potřebě patřit do společenství. Nabízí svoje. A tak vykořenění, nezakotvení a lidmi zklamání mohou přijít. Vítá je „auditor“ a společenství usilující

o duševní klid a naplnění duchovní prázdnoty. Věda v jeho podání ztrácí svůj chlad a neúčastnou objektivitu a stává se důkazem i prostředkem osobního zájmu. A ten lidé potřebují, když ne skutečně, tak alespoň jeho iluzi. Není tohle poučením církvím, které nejsou s to srozumitelně, přesvědčivě a věrohodně nabídnout lidem naději, která není iluzí? Hubbard nechtěně posunul naše porozumění duchovní nouzi a duchovní dobové vyprahllosti, v níž člověk zřetelně, bolestivě a nebezpečně ztratil své duchovní kořeny a nahrazuje je novými sektami či sektářstvím církví již tradičních. Nebo dianetikou.

PhDr. Jiří Růžička

(Psáno pro Novou přítomnost a Konfrontace)

## Vrabčáci byli zvědaví, co všechno o nich věda ví.1)

(Nils G. Holm: Úvod do psychologie náboženství. Vydal Portál, Praha, 1998, překlad Karel Balcar.)

Co všechno se dozvíte ze 157 stran učebnice o psychologii náboženství? Pokud se prokoušete úvodem, budete se v první kapitole zabývat náboženstvím jako sociálním fenoménem, ve druhé jako prožitkem. Třetí kapitola pojednává o náboženství ve světle vývojové psychologie a čtvrtá o náboženství z hlediska psychologie osobnosti. Pátá - závěrečná - kapitola je věnována vztahu náboženství a duševního zdraví.

*I letěli to vyzvédět až do Akademie věd.1)*

Proč byste se měli úvodem knihy prokoušávat? Dýchla z něj na mě řeč, kterou si pamatuju z doby studií. Už tehdy jsem si říkala, že četba takových knih by přílišné počty zájemců o studium psychologie mohla úspěšně odrazovat. Na straně 10 se dozvíte, že „Přístupujeme-li k náboženství z hlediska vědy o chování, můžeme je vymezit jako ty názory, způsoby chování a zážitky člověka,

kteřé se vztahují k nějakému druhu nadsmyslové nebo metafyzické zkušenosti.“ Úvod však pokračuje dějinami psychologie náboženství, což mě začalo zajímat už proto, že nás je nikdo neučil. Známa jména z historie oboru se obohatala o další rozměr. I dál se dozvíte mnoho zajímavých pohledů na obvykle opomíjené pojmy: mystérium, mystika, ekleziogenní poruchy.

Přednostmi učebnice jsou mnohá přehledná rozdělení, důkladnost povšechného přehledu, rejstřík.

Nedostatkem se díky naší situaci stává podle mě autorova zdůrazňovaná přichylnost k jeho učiteli Hjalmaru Sundénovi. Nils Holm čerpá především z názorů Sundénových a z vlastních výzkumných poznatků, kterými Sundénovy postřehy dále rozvíjí. Dozvídáme se proto především o skandinávské větvi psychologie náboženství, která čerpá z teorie rolí. Kdyby náš trh oplýval řadou dalších učebnic o psychologii náboženství a my si mohli vybírat, nemusela by sonda do skandinávských poměrů vadit.

Dále mi při četbě poněkud překážel dojem staromódnosti. Přesto, že překlad čerpá z třetího revidovaného švédského vydání, které vyšlo ve Finsku v roce 1993, zdá se, jako by se autora příliš nedotkly transpersonální psychologie a dokonce ani nověji pojatá hlubinná psychologie. (Pro příklad cituji ze strany 132: „V poslední době se začalo mluvit o čtvrté skupině - hraniční osobnosti ...“) Třetí - již zanedbatelnou - výtka adresují grafické úpravy (viz *confirming* versus *responsive* na straně 39), která někdy ubírá srozumitelnosti, ačkoli kniha opravdu přehledně a srozumitelně psaná je.

Výsledný dojem z „Úvodu do psychologie náboženství“ se dá označit tzv. fázovou změnou. Tak nazývá Sundén přechod od náboženského zážitku ke všednosti. Autor sám dokládá jev fázové změny příkladem ženy, která „přešla od náboženského způsobu prožívání ke všednějšímu“ (strana 45). Aneb

- jak řekl můj manžel, který pracuje jako farář a knihu přečetl dříve: „Moc mě to nebavilo. Ale učebnice asi nejsou od toho, aby člověka bavily. - Někdy vás psychologie litují, že se musíte učit věci, které jsou jiným jasné i bez učení.“

*A od té doby věda ví, že vrabčáci jsou zvědaví.1)*

Bohumila Baštecká

1) Podle Emanuela Frynty a Petra Skoumala

## Problém vytváří systém

(„Vidět věci jinak“. Rozhovory rodinných terapeutů. Š. Gjuríčová, J. Kubička, J. Špitz a E. Podulková. SLON 1998, 134 stran, 133 Kč)

Před nějakou dobou mne navštívila jedna moje známá, protože si potřebovala popovídat o svých starostech s dcerkou, která se vztekala a předváděla, jak se tomu u nich doma říkalo, „amoky“ při každé příležitosti. Ukázalo se, že s holčičkou, tehdy asi šestiletou, navštívila na doporučení dětské lékařky dětskou psycholožku, která dítě vyšetřila, stanovila dg LMD a známé poradila, aby si chování dítěte nevšímala, neboť ono je plně neovládá, aby se snažila v takových situacích zachovat klid, případně odvedla pozornost dítěte jinam. „To se prostě musí vydržet,“ řekla a připojila ještě pár slov o mimořádné důležitosti jednotné výchovy v rodině. Jistě to nemyslela špatně. Jenomže udělené rady nefungovaly a tak bylo velmi těžké je dodržovat. Anebo bylo velmi těžké je dodržovat, a tak nefungovaly? Možná obojí. Období, kdy se to moje známá snažila vydržet a kdy dítě potrestala tu výpraskem, tu křikem, se nějaký čas střídala. V době našeho setkání se holčička projevovala stále stejně, navíc začala trochu zadržávat v řeči

a maminka byla zavalena stále vzrůstajícími pocity viny o tom, jak je - co se týče výchovy dcerky - absolutně neschopná. Neboť udělali nějakou radu odborník, pak nejspíše na základě zkušenosti, že to ve většině případů funguje. Nefunguje-li to tedy u nás, musí to určitě být naše chyba - tak uvažovala.

Uvedenému příběhu by se jistě dala vytknout jeho schematicnost. Ale velmi podobně to vypadá, jedná-li se u dítěte o dlouhotrvající bolesti břicha, hlavy, kloubů; zvýšené teploty, apod. Lékaři horečně pátrají po příčině a nezřídka se stává, že rodiče bývají rádi, když se objeví něco, co skutečně daný stav vysvětluje. Horší to je, je-li dítě vyšetřováno už na několikátém pracovišti, příznaky trvají a nabízí se jediné - označit stav za tzv. psychickou nadstavbu. Děje se něco, čemu nikdo nerozumí a rodiče dostávají zprávu, kterou velmi často chápou jako obvinění z toho, co dítě (a také lékaře) trápí.

Ještě složitější situace je např. u dětí s dlouhodobě trvajícím nebo přímo chronickým onemocněním. Zkušenost, že problém vytváří systém, zde platí snad dvojnásob, a také pravidla uvnitř tohoto systému bývají rigidní, mocně syčená úzkostí rodičů, zvl. matky, o život dítěte. Úzkost a napětí v rodině se ještě umocňuje, pokud rady, byť sebelépe míněné, se miji účinkem. Autoři knížky s příznačným názvem „Vidět věci jinak“ se nezabývají otázkou správných a nesprávných výchovných postupů, či univerzálních rad. Když znovu a znovu listují jejich publikací, tu si velmi intenzivně uvědomuji, že i já nebo kdokoli jiný, kdo tak činí, je přizýván. Má možnost zapojit se ve svých úvahách do započatého rozhovoru a vidět věci, týkající se starostí a problémů v rodinách, třeba ještě trochu jinak. Jako když se barevná sklička v dětské hračce - krasohledu s každým nepatrným otočením poskládají do trochu jiného obrazce. Podtrhla jsem si větu: „Žádná situace není patologická, ale skoro každá si zaslouží, aby se s ní něco

dělalo“. A dále: „Většina rodičů to umí“. Způsob, jakým si autoři vzájemně povídají, je analogický způsobu vedení práce s rodinami. Ukazuje, jak získat zpět rozkolísanou nebo ztracenou jistotu o tom, že ono „dělá něco se situací“ rodina skutečně umí, nebo alespoň dostává příležitost se tomu učit.

Myslím, že pro většinu rodičů, kteří si knížku přečtou, bude velmi osvobozujícím zjištěním skutečnost, že ani odborníci se nemusí vždy ve všem shodovat. Naopak - jejich odlišné pohledy na problém jsou vlastně přímo prostředkem k vytvoření prostoru pro nalézání nových řešení.)

Vidět věci jinak tak neznamená nemoci se dohodnout a vzájemně se vzdalovat, ale naopak nalézat příležitosti k vzájemnému porozumění a respektování se. Když teď úplně na závěr pustím ke slovu „rodiče v sobě“, pak to vnímám jako velmi povzbudivé. Čtenářům přeji přehršel inspirace a odvahy vidět věci jinak

Helena Chladová

## Mouchy šlo vychytat, obři chybějí

(Diskutujeme nad Mapářem české psychoterapeutické krajiny - a hlavně ho doplňme!)

Mapář českých psychoterapeutů, vydaný počátkem června 1998 nakladatelstvím RYS (duchovním otcem chvályhodného projektu je psychoterapeut Jiří Drahota - a zaslouží opravdu poděkování!), je bohužel nούplný jako cementál. Vytykajte však někomu, kdo vyšel do mrazu - tak trochu z protestu - jenom v plavkách (přece jen je to otužilce a odvážlivec...), že se měl obléci mnohem důkladněji, že měl počkat do léta, že když oblečení nepřicházelo samo, měl ho shánět atd. Je dobře, že vyšel. A upozornil, že v našich zemích cosi podstatného chybí. Důkladně oděný, vybavený a kompetentní průvodce jmenovitou psychoterapií. Protože cdiťoři plánují vydání rozšířeného Mapáře na leden 1999, zde je několik upozornění na nesrovnalosti (některé by bývala odstranila korektura textu!):

--psychoanalytická (na více místech!) - správně: psychoanalytická,  
--psychadelická/psychdelická - správně: ?  
--Baldišová Anna, Ing., učitelka - je absolvování Bálinta splněním kritéria ze strany 1? Proč se tato kolegyně neobjevuje v seznamech na s.37, 41 a 42? budiž chápáno jako „pars pro toto“ za jmenné nesrovnalosti a jako upozornění na kontrolu údajů a důsledné dbání kritéria,  
--Da-sein/Daseinanalytická/Daseinanalýza - správně: Daseinanalýza atd. Na emontálu zůstaly sedět mouchy.

Podstatnější je chybění desítek, možná stovek jmen. Jak to udělat, aby tato jména nechyběla, ponechávám na editorovi. Ale k práci podobného typu zjevně nestačí jen výzva v několika periodikách (zprávách psychoanalytické spol., v PROPSy). Proto k přípravě Mapáře číslo 2 doporučuji vedle pokračujícího entuziasmu vytvořit tým „sběračů dat - dobrovolníků“, zříditi jakousi „redakci“ (postará se i o korektury!) a vytýčit si cíl „co neúplnějšího“ mapáře. Namátkou několik jmen, na která by se nemělo zapomenout (mělo, či mohlo to být cti už editora MAP 1: Baštecká Bohumila, Bejstová Olga, Boš Petr, Buriánek Václav, Henková Marie, Honzák Radkin, Horák Leoš, Huptych Miroslav, Junová Hana, Kopřiva Karel, Kratochvíl Stanislav, Langošová Gabriela, Libra Jiří, Lucká Lucie, Marlinová Olga, Oujezdský Jiří, Praško Ján, Schorm Oswald, Tichá Anna... Začínám si, po tom devítiletém pohybování se „krajinou české psychoterapie“, připadat jako archiv.

A ještě na 3 nezapomeňte, pánové Drahoto a Rysi (o to prosím, i kdyžby se sami nepřihlásili na tučet výzev): Rubeš Jaromír, Skála Jaroslav a Urban Eduard!

(Z. Vybíral)

## Napsali jste

Po zhltnutí posledního čísla (1/1998) konstatuji: Konfrontace jsou obsahově opravdu čím dál lepší. Jen tak dál. Držím palce!

Obzvláště recenze knihy "Lidský vztah jako součást profese" od Blanky Kolínové je skvělá. Věcná, přesná, fundovaná - a navíc má ta dáma nadhled a styl! Pro mě je to znamení, že přichází doba (a s ní generace) psychoanalytů drzých a odvážných, jdoucích přímo k věci a adresně. Jaký to rozdíl oproti zapšklému, rozvláčnému rozkladu Růžičkovu, kde "starý bard" planě filozofuje nad stavem "duše" národa. Škoda papíru. Potřebuje-li se Jiří rozloučit s komunismem, neš! - já to zapotřebí nemám a jsem opravdu rád, že už je to pryč. Nedosti na tom, o pár stránek dříve je tu další rozklad, tentokrát o vzdělávání v psychoterapii. Za "...dvacet let úsilí a námahy..." je výsledek více než sporný, obzvláště s ohledem na zprávu z jednání EAP.

Také bych uvítal, kdyby byl u každého článku kontakt na autora.

Srdečně zdraví Zdeněk Macek

ISZ, Branická 89, 147 00 Praha 4  
Tel./fax: 02 / 44 46 00 42  
E-mail: isz@comp.cz

*Pozn. red.: Děkuji Zdeňku Mackovi za námět uveřejňovat kontakt na autory. Již před časem navrhovala členka redakční rady Bohumila Baštecká stručná "curriculum vitae". Pokud si to autor příspěvku bude přát, kontakt rád zveřejním.*

**Kontaktní centrum RELAX pro lidi s drogovými problémy, Okružní 699, 500 02 Hradec Králové**, přijme od července, event. od září 1998 kontaktního pracovníka se započatým nebo uvažovaným psychoanalytickým výcvikem. Informace: Dana Dobiášová, tel. 049 5515907

**Slovenská asociácia jógy**, Svätoplukova 20, 821 08 Bratislava pořádá mezinárodní workshopy a konferenci: Zdravý způsob života rodiny, školy, firmy a společnosti ve dnech 11.-13. září 1998 v Žilině. Kontakt: adresa viz výše, telefon: 07 5269620, fax 5220973, e-mail: 4Brejova@st.rafael.fmph.uniba.sk

Ve dnech 17. - 20. září 1998 se uskuteční v Opočně VI. Mezinárodní psychoanalytické sympóziu. Tématicky bude zaměřeno na problematiku: Osobnost psychoanalytika, psychoterapeuta - protipřenos. Přihlášky posílejte na adresu: Institut aplikované psychoanalýzy, J. Soukupová, Vítězné nám. 10, 160 00 Praha 6.

**Sekce muzikoterapie a neverbálních technik** Společnosti pro psychoterapii a rodinnou terapii ČLS pořádá

Rozšířený kurs neverbálních technik

- muzikoterapie, arteterapie, práce s tělem, neverbální techniky, relaxační techniky atd.
- vedoucí kursu dr. Jitka Vodňanská a 6 lektorů
- 7krát 2,5 dne (začátek 4.-6. září)

Informace získáte u Jany Jindrové, Apolinářská 4a, 128 00 Praha 2, tel 02 24911364, tel/fax 290851

**Nakladatelství Tomáše Janečka, rodinné nakladatelství pro analytickou**  
psychologii, připravuje k vydání

**Výbor z díla C. G. Junga - svazek třetí** - Osobnost a přenos (Vztahy mezi já a nevědomím, Psychologie přenosu) - srpen 1998

**Výbor z díla C. G. Junga - svazek pátý** - Snové symboly individuálního procesu (Psychologie a alchymie I) - říjen 1998

**Erich Neumann - Velká matka**

Unikátní studie klasika analytické psychologie, popisující "cestu" tohoto klíčového archetypu lidskými dějinami, jeho proměny, vývoj a působení na lidské vědomí. Připravujeme na zimní měsíce 1998/99.

**Na Slovensku vyšlo:**

Annemarie Dührssen - Dynamická psychoterapia (Príručka hlbínne orientovaného prístupu k pacientom - 118 hustě sazených stran, 120 Kč)

Annemarie Dührssen - Biografická anamnéza (Z hlbínne-psychologického aspektu, 94 hustých stran, 120 Kč)

Obě knihy vydalo nakladatelství F Trenčín MUDr. J. Hašta, překlady pocházejí od I. Obucha, O. Bajgera a M. Haštové.

Objednávky v ČR: Květoslava Přecechtělová, Palackého 23, 753 01 Hranice na Moravě.